

AUDUN FLADMØE OG DANIEL ARNESEN

Frivillighet i pandemiens tid

Koronapandemiens betydning for frivillig innsats
og lokale frivillige organisasjoner

Audun Fladmoe og Daniel Arnesen

Frivillighet i pandemiens tid

Koronapandemiens betydning for frivillig innsats og lokale
frivillige organisasjoner

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Bergen/Oslo 2022

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2022
Rapport 2022:08

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
Co/Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.sivilsamfunn.no

ISBN (trykk): 978-82-7763-757-0

ISBN (digital): 978-82-7763-758-7

ISSN (trykk): 1891-2168

ISSN (digital): 1891-2176

Rapporten er finansiert av Kulturdepartementet gjennom prosjektet «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom NORCE Samfunn og Institutt for samfunnsforskning.

Innhold

Forord	5
Innledning	7
Frivillig innsats i Norge.....	8
Det norske organisasjonslandskapet.....	10
Data og metode	13
Panelundersøkelse om frivillig innsats.....	13
Lokallagsundersøkelser.....	14
Frivillig innsats i 2019 og 2022	17
Omfang av frivillig innsats og medlemskap i 2019 og 2022	17
Forklaringer på endringer i deltakelse.....	26
Pandemi og frivillig innsats.....	31
Konsekvenser for lokallagenes aktiviteter, rekruttering og økonomi.....	37
Reduksjon i lokallagenes aktiviteter.....	37
Rekruttering av medlemmer	40
Rekruttering av frivillige	42
Pandemiens følger for lokallagenes økonomi	44
Samlet analyse.....	47
Oppsummering	53
Litteratur	57
Sammendrag/Abstract.....	59

Forord

Koronapandemien påvirket alle deler av det norske samfunnet, også frivillig sektor. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor har gjennomført spørreundersøkelser i befolkningen og blant organisasjoner før og underveis i pandemien, og denne rapporten er del av et større prosjekt om koronapandemiens betydning for frivillig sektor. Rapporten presenterer funn som kan si noe om hvordan pandemien påvirket frivillig arbeid, medlemskap og frivillige organisasjoner på kort sikt. Videre forskning vil avdekke de langsiktige konsekvensene pandemien har hatt for frivillig sektor.

Prosjektet er gjennomført ved Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, som er et samarbeid mellom forskere fra Institutt for samfunnsforskning i Oslo og NORCE i Bergen. Rapporten er finansiert av Kulturdepartementet.

Vi vil rette en særlig takk til Karl Henrik Sivesind og Bernard Enjolras ved Institutt for samfunnsforskning og ansatte i Kulturdepartementet for nyttige innspill og tilbakemeldinger underveis i arbeidet.

Oslo, oktober 2022

Audun Fladmoe og Daniel Arnesen

Innledning

I denne rapporten undersøker vi hvilke konsekvenser koronapandemien har hatt for frivillig innsats og for organisasjoners rekruttering, aktivitet og økonomi. Datagrunnlaget er spørreundersøkelser til befolkningen om frivillig innsats gjennomført før (vinteren 2019) og sent (vinteren 2022) i pandemien, og en spørreundersøkelse til frivillige organisasjoner gjennomført våren 2022. I undersøkelsene som ble gjennomført i 2022, spørres det om aktivitet det siste året (2021 / tidlig 2022), altså i en periode der pandemien preget frivillig sektors aktivitet. For å forstå hvordan konteksten var i perioden vi studerer, er det nyttig med en kort rekapitulering av smitteverntiltakene i 2021.

De første månedene i 2021 var preget av høy smitte og strenge smitteverntiltak, spesielt i storbyene. Smitteverntiltakene ble gradvis lempet på utover våren i takt med synkende smittetall og utrulling av vaksiner. I slutten av september ble de fleste myndighetspålagte smitteverntiltak avsluttet, og det ble innført en såkalt «normal hverdag med økt beredskap».¹ Denne normalperioden varte imidlertid ikke lenge. Etter at det ble oppdaget en ny virusvariant (omikron) og smittespredningen igjen økte raskt, ble det gjeninnført strenge smitteverntiltak mot slutten av året, som varte fram til februar 2022.²

Det er viktig å ha med seg denne konteksten i tolkningen av resultatene. Koronaeffektene vi studerer, kan forstås som *korttidseffekter*, altså hvordan frivillig sektor ble preget av pandemien kort tid etter at de strengeste tiltakene ble lempet på. For å undersøke hvilke *langtidseffekter* pandemien har hatt på frivillig sektor, er det behov for å følge opp undersøkelsene etter at det har gått noe tid med mer eller mindre normalt tilstand. Frivilligheten mobiliserte allerede fra begynnelsen av for å gi informasjon og hjelp til risikogrupper, og fortsatte med dette gjennom pandemien. Tiltakene skjedde både på frivillighetens eget initiativ og i samarbeid med det offentlige – fra hjelpetelefoner til tiltak for utsatte grupper og assistanse i forbindelse med testing og vaksinerings. Mange

¹ <https://www.helsedirektoratet.no/nyheter/innfører-normal-hverdag-med-okt-beredskap>

² <https://www.helsedirektoratet.no/nyheter/endringar-i-smitteverntiltak-som-gjeld-fra-12.februar-2022-kl.10>

innsamlingsorganisasjoner skalerte dessuten opp sitt innsamlingsarbeid. Samtidig hadde pandemien også konsekvenser for frivilligheten. Restriksjoner og nedstengninger påvirket aktiviteten i mange lag, foreninger og organisasjoner, spesielt innen idrett og kulturliv. Inntektsbringende aktiviteter som loppemarkeder måtte settes på vent (Arnesen & Sivesind 2021). Det hadde igjen konsekvenser for rekrutteringen til og økonomien i frivilligheten. Myndighetene opprettet derfor ordninger for å kompensere for bortfall av billettinntekter, deltakeravgifter og noen andre inntekter (Arnesen, Sivesind & Enjolras 2021). Senere kom det også på plass en stimuleringsordning for å bidra til økt aktivitet i forbindelse med gjenåpningene underveis i pandemien.

Med dette som bakgrunn tar denne rapporten for seg følgende problemstillinger:

- Hvordan påvirket pandemien omfanget av frivillig innsats og medlemskap?
- Hvordan varierer endringer i frivillig innsats etter kjennetegn som kjønn, alder, utdanning, bosted og barn i husstanden?
- Hvilke konsekvenser hadde pandemien for aktiviteter, frafall og rekruttering i de frivillige organisasjonene?
- Hvordan og i hvilken grad har økonomien i frivillige organisasjoner blitt påvirket av pandemien?

Disse spørsmålene undersøkes i lys av trekk ved frivillig innsats og organisasjonslandskapet i Norge, og den kunnskapen vi allerede har om pandemiens konsekvenser for frivilligheten.

Frivillig innsats i Norge

Omfanget av frivillig innsats er stort i Norge. Spørreundersøkelser gjennomført av Statistisk sentralbyrå (SSB) som har vært gjennomført med ujevne mellomrom siden slutten av 1990-tallet, har vist at mellom 50 og 60 prosent av den voksne befolkningen deltar i frivillig innsats for frivillige organisasjoner minst én gang i året (Fladmoe, Sivesind & Arnesen 2018). Dette er høye tall i en internasjonal sammenheng, både sammenlignet med våre skandinaviske naboland (Qvist, Folkestad, Fridberg & Lundåsen 2019) og sammenlignet med Europa for øvrig (Folkestad, Fladmoe, Sivesind & Eimhjellen 2017:18; Salamon, Sokolowski & Associates 2004: table A2).

Den norske og skandinaviske frivilligheten er kjennetegnet av å være dominert av organisasjoner knyttet til kultur, fritidsaktiviteter og nærmiljø. Dette i motsetning til andre deler av Europa, hvor frivillighet i relativt større grad er knyttet til velferd og sosiale tjenester (Selle, Strømsnes, Svedberg, Ibsen & Henriksen 2019). Dette illustreres av at idretten alltid har vært den største kategorien i undersøkelsene til SSB når det gjelder omfang av frivillig innsats, etterfulgt av kategoriene velforeninger, grendelag og nærmiljø, hobby og fritid

og kunst og kultur. I alle undersøkelsene fra 1998 til 2017 har andelen av befolkningen som svarer at de har deltatt i frivillig arbeid i regi av et idrettslag, vært om lag 40 prosent (Fladmoe mfl. 2018).

Disse kjennetegnene ved den norske frivilligheten gjenspeiles i *hvem* det er som oftest deltar i frivillig arbeid i Norge. Kort oppsummert kan den vanligste frivillige beskrives som en person i 30-40-årene med forholdsvis høy utdanning og inntekt, og med hjemmeboende barn (Fladmoe mfl. 2018). Med andre ord er frivillige ofte ressurssterke personer, som bidrar i tilknytning til barns aktiviteter. Denne beskrivelsen passer riktignok bedre for frivillige innenfor idretten enn innenfor andre typer organisasjoner, men siden idretten utgjør en såpass stor del av frivilligheten i Norge, påvirker den også totalbildet.

Under pandemien ble frivillig sektor, som andre deler av samfunnet, sterkt påvirket. En rapport om frivillig innsats i den tidligere fasen av pandemien viser at mange også engasjerte seg på denne tiden (Arnesen & Sivesind 2021). På spørsmål om frivillig innsats i forbindelse med koronapandemien svarte 7 prosent at de hadde utført ubetalt arbeid for eller i regi av frivillige organisasjoner. 4 prosent svarte også at de hadde gjort slikt arbeid direkte for andre utenfor egen husholdning. Videre var det 13 prosent som hadde gitt penger til en frivillig organisasjon, og 7 prosent som hadde gitt bort mat, klær eller andre ting det var behov for. 4 prosent oppga i tillegg at de hadde gitt blod. Samlet sett hadde en fjerdedel av befolkningen bidratt på en av disse måtene. Sammenlignet med hvor mange i befolkningen som normalt utfører frivillig arbeid eller gir penger til ideelle formål, framstår innsatsen under pandemien som av begrenset omfang. Det kan være nærliggende å peke på sosiale restriksjoner, bekymringer for smitte og nedgang i organisasjonsaktivitet som forklaring. Samtidig bestod etter alt å dømme "rutine-frivilligheten": Folk utførte fortsatt frivillig arbeid som ikke var relatert til pandemien.

Det hører også med at koronarelatert frivillighet i større grad fant sted på noen områder i sektoren enn andre. Oppgavene som flest av de frivillige svarte at de hadde utført, dreide seg om å gi råd og informasjon, gi hjelp til folk i risikogrupper og å gi hjelp til folk i karantene eller isolasjon. Disse og andre helserelaterte oppgaver fant nok oftere sted i regi av helse- og sosialorganisasjoner. Dette betyr imidlertid ikke at andre deler av frivilligheten ikke bidro. En del oppga for eksempel at de hadde drevet aktiviteter for barn og unge, og mange typer organisasjoner var dessuten viktige i å formidle informasjon fra helsemyndighetene. Analysene viste videre at tidligere organisasjonsdeltakelse hadde betydning for om man gjorde en frivillig innsats. Det store flertallet av de som utførte frivillig arbeid, hadde utført frivillig arbeid i løpet av det siste året. Det samme gjaldt mer enn halvparten av de som hadde gitt penger, klær, mat eller andre ting, og som hadde gitt blod.

Analysene viste til sist at det var små forskjeller i koronarelatert frivillig arbeid etter kjennetegn som kjønn, alder, bosted, utdanning og inntekt. Menn hadde i litt større grad enn kvinner utført frivillig arbeid for en frivillig

organisasjon i forbindelse med pandemien, men det var ellers ikke noe utslag på de øvrige kjennetegnene. Det var derimot noe mer variasjon i hvem som hadde gitt pengegaver. De over 60 år hadde gjort dette i noe større omfang enn andre. Det samme gjaldt dem med høyere utdanning og middels til høy inntekt. De yngre aldersgruppene hadde derimot i litt større grad gitt mat, klær og andre ting og gitt blod. Geografisk bosted slo ikke ut på noen av innsatsene, tross variasjoner i nedstengninger og sosiale restriksjoner.

Det norske organisasjonslandskapet

Det norske organisasjonslandskapet er bredt og mangfoldig, med i underkant av 100 000 lag, foreninger og organisasjoner på lokalt og nasjonalt nivå. Flertallet av lokale lag og foreninger befinner seg innen kultur, idrett og fritid, i tillegg til at bo- og nærmiljø er en stor kategori. Kultur- og fritidsfeltet har også det største antallet medlemmer. Det er imidlertid foreninger innen helse, sosial og rettighets- og støttestarbeid som har vokst mest de siste tiårene, i både antall foreninger og medlemmer. Tro og livssyn har på sin side hatt en tilbakegang over lengre tid. Selv om det har kommet til flere sosialt og politisk orienterte foreninger, er organisasjonslandskapet først og fremst kjennetegnet av aktiviteter og lokalsamfunn (Arnesen & Sivesind 2020).

Det har imidlertid skjedd viktige strukturelle endringer i organisasjonslandskapet. I Norge har de frivillige organisasjonene vært støpt i en folkebevegelsestradisjon som historisk strekker seg tilbake til slutten av 1800-tallet. Denne tradisjonen har vært kjennetegnet ved medlemsbasert, demokratisk organisering, hierarkisk oppbygning med lokale, regionale og nasjonale organisasjoner og bred rekruttering sosialt og geografisk (Tranvik & Selle 2003). Et viktig endringstrekk i norsk frivillig sektor er en dreining bort fra den tradisjonelle folkebevegelsesmodellen til mer spesialiserte, fleksible organisasjoner, på lokalt og nasjonalt nivå. Færre foreninger har koblinger til nasjonale organisasjoner, og færre nasjonale organisasjoner har lokale lag og avdelinger. Dette har medført et mer todelt organisasjonssamfunn (Arnesen, Sivesind & Gulbrandsen 2016; Wollebæk & Selle 2002).

De frivillige organisasjonene står for et bredt spekter av medlems- og frivilligbaserte aktiviteter (Arnesen & Sivesind 2020). Organisasjonene har samtidig mye utadrettet aktivitet, med kontakt mot kommuner, fylkeskommuner og staten så vel som mot lokale og nasjonale medier (Sivesind & Enjolras 2022). På noen områder, som helse og omsorg, leverer frivillige og ideelle aktører dessuten tjenester til befolkningen, og de har en sentral rolle i den norske beredskapen (Skiple & Winsvold 2020; Trætteberg & Sivesind 2015). Organisasjonenes aktiviteter har også stort økonomisk omfang. De samlede driftskostnadene i frivillig sektor er beregnet til å ligge opp mot 50 milliarder kroner, om ikke mer. Storparten av inntektene i sektoren genereres av organisasjonene selv gjennom medlemsaktiviteten. På noen områder er i tillegg gaver, innsamling og arv sentrale inntektskilder. I tillegg utgjør tilskudd

fra kommune, fylke og stat et viktig bidrag for mange organisasjoner (Arnesen 2020).

Den frivillige sektoren er kompleks og mangfoldig, og spiller flere ulike samfunnsroller: Frivillige organisasjoner fungerer som arenaer for fysisk, sosial og kulturell utfoldelse, de er kanaler for påvirkning mellom innbyggerne og staten, og de utfører viktige funksjoner innen beredskap, helse og på andre områder. Disse rollene ble også tydelige under koronapandemien. Mange av organisasjonenes aktiviteter ble riktignok redusert tidlig i pandemien. I en undersøkelse fra våren 2020 svarte 51 prosent av lokale lag og foreninger at de hadde redusert drift, og 26 prosent hadde ingen drift (Arnesen & Sivesind 2021). Samtidig gjorde foreningene tilpasninger, ved å holde aktivitetene utendørs eller i litt andre former enn normalt. Digitale verktøy var blant annet viktig i dette. Halvparten av foreningene svarte at de hadde lagt om aktivitet på denne måten, både til møter, sosiale arrangementer og annen aktivitet (Arnesen & Sivesind 2021).

Undersøkelsen viste også at en stor del av foreningene bidro med aktiviteter og tiltak i forbindelse med pandemien. 74 prosent av alle lag og foreninger hadde gitt informasjon og råd om pandemien til sine medlemmer. Foreningene generelt var viktige for å få formidlet informasjon fra det offentlige. Andre aktiviteter ble trolig gjennomført på noen områder mer enn andre (særlig helse og sosial), slik som å koordinere hjelpetiltak, rekruttere frivillige til hjelpeinnsats og å samle inn penger til koronatiltak. 25 prosent av lokale lag og foreninger hadde samarbeidet med offentlige myndigheter om koronarelaterte aktiviteter og tiltak. Dette omfattet blant annet beredskapsplanlegging, koordinering av frivillig innsats og bistand med fagpersonell (Arnesen & Sivesind 2021).

Data og metode

Denne rapporten baserer seg på to datakilder: en befolkningsrepresentativ spørreundersøkelse om frivillig innsats, gjennomført blant de samme personene i 2019 og 2022 («panelundersøkelse»), og en spørreundersøkelse gjennomført blant lokale lag, foreninger og organisasjoner som var registrert i Frivillighetsregisteret i 2022 («lokallagsundersøkelse»).

Panelundersøkelse om frivillig innsats

Panelundersøkelsen om frivillig innsats er en spørreundersøkelse som ble gjennomført mot et befolkningsrepresentativt utvalg av den voksne norske befolkningen før (vinteren 2019) og etter to år med pandemi (vinteren 2022). Respondentene ble trukket fra Kantars webpanel, «GallupPanelet». De som svarte på undersøkelsen i 2019 (n = 5154), ble invitert på nytt i 2022. 2774 personer svarte på begge undersøkelsene. For å få minst 3000 respondenter i 2022 ble det gjennomført intervju med ytterligere 366 respondenter.³

I analysene i denne rapporten bruker vi to ulike utvalg. Når vi analyserer endringer over tid (før og etter korona), analyserer vi utelukkende panelutvalget, altså de som svarte på begge undersøkelsene. På denne måten følger vi de samme personene over tid. Dette gjør at de absolutte nivåene som rapporteres (f.eks. andel som deltar i frivillig arbeid), kan avvike fra andre undersøkelser. Det sentrale i disse analysene er imidlertid de *relative* endringene over tid, altså hvordan nivåene har endret seg over tid. Ved å følge de samme respondentene reduserer vi målefeil som kan oppstå når to ulike utvalg sammenlignes.

Undersøkelsen i 2022 inneholdt imidlertid også noen nye spørsmål, som handlet helt spesifikt om pandemien. Når vi analyserer disse spørsmålene, benytter vi hele utvalget av respondenter som svarte på undersøkelsen i 2022 (tverrsnittutvalg). Fordelen med å benytte dette utvalget til disse analysene, er

³ I tillegg ble det gjennomført intervju med ytterligere 506 personer bosatt i Trøndelag. Disse inngår ikke i analysene i denne rapporten. Dette tilleggsutvalget ble finansiert av Trøndelag fylkeskommune, og blir rapportert i et eget notat.

først og fremst at det er med flere unge voksne respondenter, som er den gruppen som i størst grad er underrepresentert i panelutvalget (se tabell 1).

Tabell 1 viser de to utvalgene med fordeling på sosiodemografiske bakgrunnsvariabler. Utover aldersskjevheten i panelutvalget, viser tabellen at det i tverrsnittutvalget er noe større overrepresentasjon av personer med høyere utdanning. For å korrigere for de ulike skjevhetene i utvalgene er tallene som presenteres, enten basert på predikerte verdier fra regresjonsmodeller, der vi kontrollerer for kjønn, alder, utdanning, bosted og barn i husstanden, eller de er basert på tall vektet for kjønn, alder, utdanning og bosted.

Tabell 1. Utvalg i panelundersøkelsen om frivillig innsats. Fordeling på sosiodemografiske kjennetegn. Prosent.

	Panelutvalg (2019–2022)	Tverrsnittutvalg (2022)
Menn	50,0	49,2
Kvinner	50,0	50,8
Under 30 år	3,9	9,1
30–44 år	18,1	22,0
45–59 år	25,6	22,6
60 år og eldre	52,4	46,3
Grunnskole	8,2	7,5
Videregående skole	52,5	49,7
Universitet/høyskole	39,4	42,7
Oslo og omegn	26,6	27,4
Østlandet for øvrig	25,5	24,6
Sør-/Vestlandet	29,0	28,9
Nord-Norge/Trøndelag	18,9	19,0
Ikke barn i husstanden ¹	71,8	69,5
Barn i husstanden ¹	28,2	30,5
n	2774	3140

¹ Mangler sikker informasjon om barn i husstanden. Variabelen er basert på et spørsmål om antall personer i husstanden. «Barn i husstanden» er definert som husstader med 3 eller flere personer.

Lokallagsundersøkelser

Målgruppen for denne undersøkelsen var lokale lag, foreninger og organisasjoner registrert i Frivillighetsregisteret. Det er i utgangspunktet frivillig for organisasjoner å registrere seg i dette registeret, men det stilles i mange tilfeller krav om slik registrering hvis man skal søke offentlig tilskudd og momskompensasjon. Det er også nødvendig for å kvalifisere til å delta i Grasrotandelen. Det var 62 150 enheter i registeret per 1.1.2022. Ettersom de som ikke mottar tilskudd eller Grasrotandel, ikke har noe sterkt insentiv for å registrere seg, omfatter dette ikke alle typer lag og foreninger. I tillegg er det sannsynligvis en overvekt av dem som er mer aktive enn andre. Samtidig har antallet registrerte enheter økt over tid. Dersom vi legger de nyeste estimatene over antall lokallag i Norge til grunn, dekker Frivillighetsregisteret rundt 66

prosent av lokallagspopulasjonen. Til sammenlikning var dekningen i 2012 anslått til 28 prosent (Sivesind 2012).

Undersøkelsen ble gjennomført elektronisk med spørreskjema sendt ut per e-post ved hjelp av surveyverktøyet Questback. Av de 62 150 enhetene i registeret var det registrert e-postadresse til kontaktperson på 35 892 av dem. Fordi det ville være for ressurskrevende, ble det ikke forsøkt å innhente adresser der dette manglet. Det er ikke krav om at foreningene holder kontaktinformasjonen oppdatert, så lenge det ikke er påkrevd i forbindelse med tilskudd eller andre formål. På grunn av det store antallet adresser var det ikke mulig på forhånd å kontrollere om adressene var korrekte. Det ble i stedet lagt opp til fortløpende korrigering av kontaktinformasjon etter utsending i de tilfellene vi fikk tilbakemelding om at undersøkelsen var kommet feil.

Feltperiode for undersøkelsen var fra tidlig februar til slutten av april 2022. Det ble sendt ut påminnelser med to ukers mellomrom etter at første invitasjon ble sendt ut. Dette gjaldt også i tilfeller hvor e-postadresser ble oppdatert underveis. 3 981 invitasjoner nådde ikke fram fordi e-postadressen ikke lenger var i bruk. Totalt kom det inn 5 133 svar, som av et korrigert nettoutvalg på 31 911 utgjorde 16,1 prosent. Av de resterende meldte 1 673 seg av undersøkelsen, mens 22 646 ikke ga noen respons. Det er sannsynlig at noen av foreningene vi ikke hørte fra i det hele tatt, har variabel eller ingen aktivitet. Det kan også være at registrert e-postadresse førte til feil person, uten at vi fikk tilbakemelding om dette.

Tabell 2 viser fordelingen i Frivillighetsregisteret, enheter i registeret med e-post og innkomne svar på ICNPO-kategorier. Sammenlikner vi nettoutvalget med bruttoutvalget (Frivillighetsregisteret med registrert e-postadresse), finner vi en overrepresentasjon av foreninger innen kunst og kultur, hobby og fritid og rettighets- og støttearbeid, og en underrepresentasjon av dem innen idrett og bo- og lokalmiljø. Sett i forhold til Frivillighetsregisteret som helhet, er det en sterk overrepresentasjon av foreninger innen kunst og kultur og en underrepresentasjon av dem innen bo- og lokalmiljø, tro og livssyn og barn og ungdom. Vi korrigerer for disse skjevhetene gjennom bruk av vektorer. Det kan være flere forklaringer på disse skjevhetene. De kan reflektere forskjeller i hvor aktive foreninger som er registrert i registeret, egentlig er. Foreninger som var mer berørt av pandemien, kan ha vært mer tilbøyelig til å svare, eller motsatt, at der hvor driften ble mest påvirket av pandemiens konsekvenser, hadde man ikke kapasitet til å svare. Samtidig var det ingen betydelige skjevheter etter om foreningene hadde ansatte eller ikke, slik som har vært en tendens i tidligere undersøkelser.

Tabell 2. Fordeling i Frivillighetsregisteret, enheter i registeret med e-post og innkomne svar etter ICNPO-kategorier

	Frivillighetsregisteret		Med e-post		Innkomne svar		Differanse Innkomne- Friv.reg	Differanse Innkomne- Med e-post
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent		
Kunst og kultur	10 979	17,7	6 414	20,1	1 380	26,9	9,2	6,8
Idrett	12 272	19,7	8 561	26,8	1 023	19,9	0,2	-6,9
Hobby og fritid	12 149	19,5	5 431	17,0	1 045	20,4	0,8	3,3
Utdanning	506	0,8	240	0,8	17	0,3	-0,5	-0,4
Helse, pleie og redning	850	1,4	390	1,2	71	1,4	0,0	0,2
Sosiale tjenester	2451	3,9	1117	3,5	184	3,6	-0,4	0,1
Miljø-, natur- og dyrevern	930	1,5	371	1,2	79	1,5	0,0	0,4
Bo- og nærmiljø	6 395	10,3	2 419	7,6	279	5,4	-4,9	-2,1
Rettighets- og støttearbeid	5 237	8,4	2 559	8,0	461	9,0	0,6	1,0
Politiske partier	1 101	1,8	465	1,5	76	1,5	-0,3	0,0
Fremme av frivillighet	194	0,3	106	0,3	27	0,5	0,2	0,2
Internasjonale aktiviteter	1 065	1,7	433	1,4	48	0,9	-0,8	-0,4
Tro og livssyn	2 734	4,4	1 162	3,6	159	3,1	-1,3	-0,5
Økonomi	966	1,6	270	0,8	37	0,7	-0,8	-0,1
Barn og ungdom	3 080	5,0	1 461	4,6	196	3,8	-1,1	-0,8
Mangfold og inkludering	1 148	1,8	477	1,5	49	1,0	-0,9	-0,5
Andre	93	0,1	35	0,1	2	0,0	-0,1	-0,1
Totalt	62150	100	31 911	100	5133	100,0		

I analysene grupperes organisasjonene i syv kategorier. Disse er kunst og kultur, idrett, hobby og fritid (inkludert barn og ungdom), velferd (utdanning, helse, pleie og redning og sosiale tjenester), samfunn (miljø-, natur- og dyrevern, rettighets- og støttearbeid, mangfold og inkludering, politiske partier, fremme av frivillighet og internasjonale aktiviteter), bo- og nærmiljø, og tro og livssyn. Økonomi og andre organisasjoner holdes utenfor i analysene fordi det var få antall svar i disse kategoriene. Antall enheter i analysene kan variere som følge av at noen foreninger ikke har svart på alle spørsmål i undersøkelsen.

Frivillig innsats i 2019 og 2022

I dette kapitlet studerer vi hvilken effekt koronapandemien har hatt på frivillig innsats. Det er viktig å understreke at siden den andre undersøkelsen ble gjennomført vinteren 2022, mens det fortsatt var smitteverntiltak, er det effekter av pandemien *på kort sikt* vi studerer. Kapitlet har tre deler. Først undersøker vi omfanget av frivillig innsats og medlemskap i frivillige organisasjoner i 2019 og 2022. Dernest ser vi på ulike forklaringer på endringer i frivillig innsats knyttet til sosiodemografiske kjennetegn ved respondentene. Til slutt zoomer vi inn på koronarelatert frivillighet samt på respondentenes egne opplevelser av pandemiens konsekvenser.

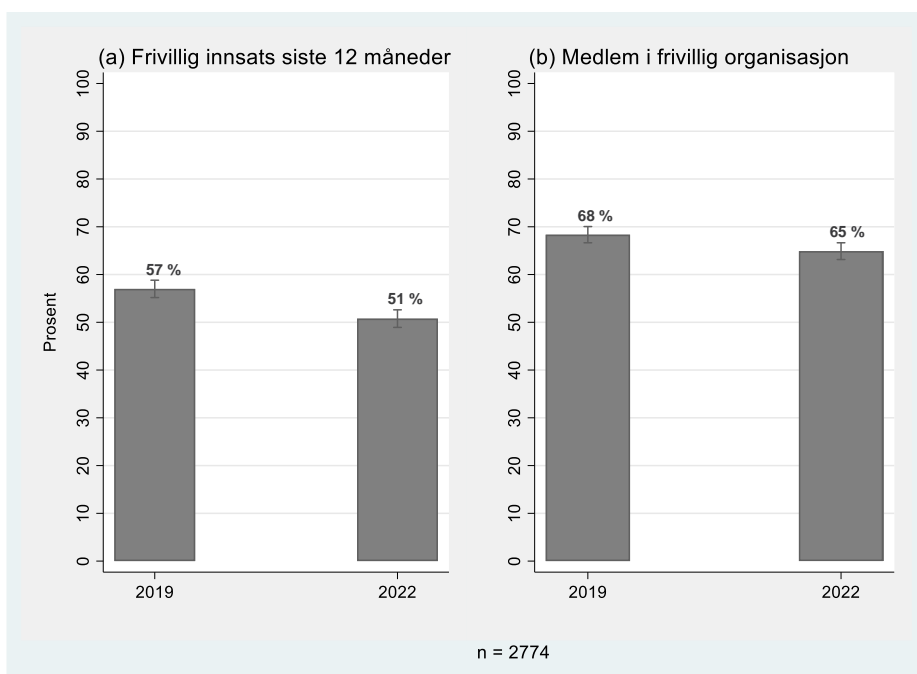
Omfang av frivillig innsats og medlemskap i 2019 og 2022

Både undersøkelsen i 2019 og undersøkelsen i 2022 begynte med spørsmål som er ment å kartlegge omfanget av frivillig innsats og medlemskap i frivillige organisasjoner. Disse spørsmålene er veletablert og har vært stilt i nasjonale undersøkelser om frivillig innsats siden 1990-tallet (Arnesen 2015). Frivillig innsats måles ved å spørre om respondentene «(...) i løpet av de siste 12 månedene [har] utført frivillig arbeid for frivillige organisasjoner på noen av de følgende områder», etterfulgt av en liste med 14 organisasjonskategorier (med eksempler), i tillegg til en åpen kategori («Annet»). Spørsmålsformuleringen og organisasjonskategoriene er basert på ILOs manual for måling av frivillig arbeid (ILO 2011). Det viktigste målet på befolkningsandelen som har gjort frivillig arbeid, er om man har bidratt minst én gang i løpet av de siste 12 månedene. I og med at undersøkelsene er gjennomført vinteren 2019 og 2022, betyr det at innsatsen er utført i periodene 2018–19 og 2021–22.

Medlemskap i frivillige organisasjoner er målt ved å spørre om respondentene er «(...) medlem i frivillige organisasjoner på noen av følgende områder», etterfulgt av den samme svarlisten som ble brukt i spørsmålet om frivillig innsats. Dermed er «medlemskap» avgrenset til medlemskap på tidspunktet for gjennomføringen av undersøkelsen.

Figur 1 viser andelen i den voksne befolkningen som i 2019 og 2022 oppga at de hadde (a) utført frivillig innsats for minst én organisasjon i løpet av de siste 12 månedene og (b) var medlem av en frivillig organisasjon på tidspunktet undersøkelsen ble gjennomført. Figuren viser nedgang både i frivillig innsats og i medlemskap fra før til sent i pandemien. Endringen er imidlertid størst for frivillig innsats, der andelen som oppga at de hadde bidratt, var 57 prosent i 2019 og 51 prosent i 2022. Nedgangen i medlemskap er bare på tre prosentpoeng, fra 68 til 65 prosent.

Figur 1. Andel som har (a) deltatt i frivillig innsats siste 12 måneder for minst én organisasjon, og andel (b) som er medlem av minst én frivillig organisasjon, 2019 og 2022. Prosent.

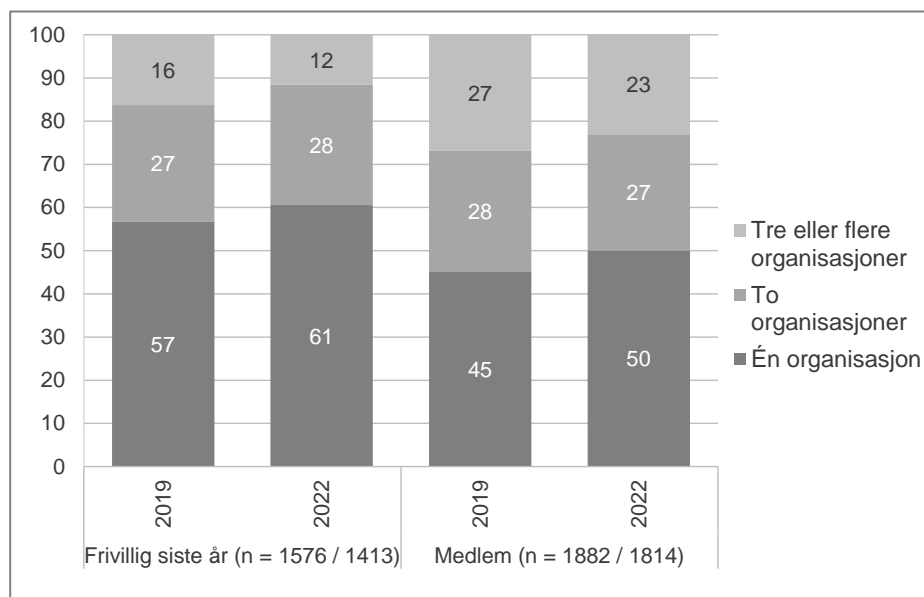
Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformuleringer: (a) «Har du i løpet av de siste 12 månedene utført frivillig arbeid for frivillige organisasjoner på noen av følgende områder (eksempler i parentes) ...»; (b) «Er du medlem i frivillige organisasjoner på noen av følgende områder:». 14 kategorier slått sammen.

Selv om det er en nedgang i frivillig innsats på seks prosentpoeng, var det altså om lag halvparten av respondentene som oppga at de hadde vært frivillige det siste året – et år der frivilligheten ble begrenset av smitteverntiltak. Det er fortsatt en høy andel i internasjonal målestokk (Qvist mfl. 2019). Samtidig er ikke terskelen veldig høy for å bli telt med når kravet er at man har deltatt i frivillig innsats minst én gang i løpet av det siste året. For å få et bedre bilde på

omfanget kan vi se på hvor mange organisasjoner (organisasjonskategorier) respondentene oppgir på spørsmålene om frivillig innsats og medlemskap, samt hvor mange timer de vanligvis bruker på frivillig arbeid.

Figur 2 viser hvor stor andel av de frivillige som i 2019 og 2022 hadde utført frivillig innsats eller var medlem i henholdsvis én organisasjon, to organisasjoner og tre eller flere organisasjoner. Figuren viser at når det gjelder både frivillig innsats og medlemskap, er det en økning i andelen som oppgir at de har bidratt for eller er medlem i én organisasjon, mens det er en nedgang i andelen som oppgir at de har gjort innsats for eller er medlem i tre eller flere organisasjoner. Med andre ord var engasjementet i større grad avgrenset til bidrag for én organisasjon i 2022 enn før pandemien. I tillegg til det at det altså var færre frivillige i 2022 enn i 2019, er dette en indikasjon på at de som var frivillige i 2022, også bidro i mindre grad.

Figur 2. Antall organisasjonskategorier de frivillige har utført frivillig innsats for. Prosent.

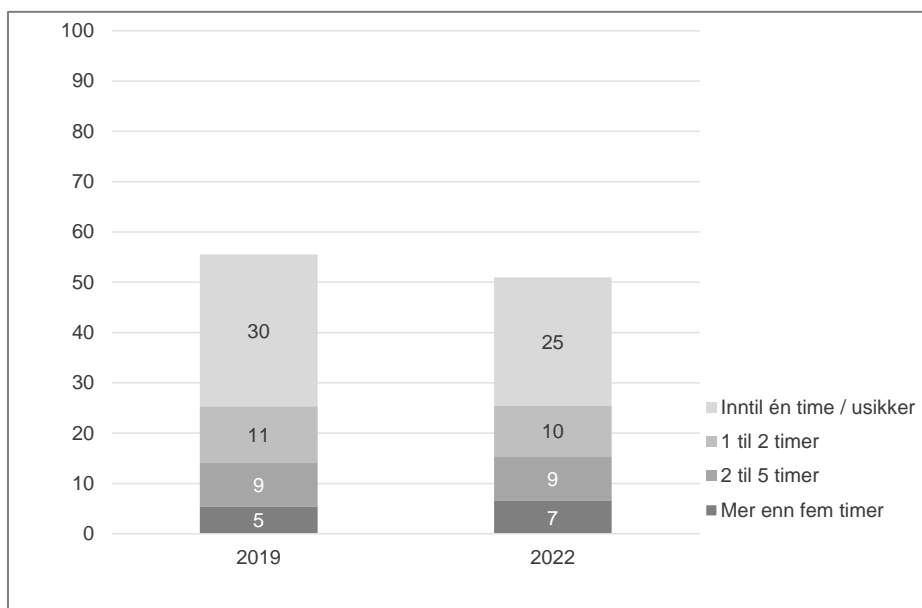

Endringene fra 2019 til 2022 i frivillig innsats og medlemskap er statistisk signifikante, $p < 0,05$. Kilde: Panelutvalg. Antall organisasjoner er kalkulert med utgangspunkt i hvor mange organisasjonskategorier respondentene svarte de hadde utført frivillig innsats for siste år, eller var medlem i.

Et siste overordnet mål på omfang av frivillig innsats er hvor mange timer de frivillige har brukt på innsatsen. I undersøkelsen fikk alle som hadde utført frivillig innsats, et oppfølgingsspørsmål om hvor mange timer de omtrentlig hadde brukt på frivillig arbeid i en vanlig uke det siste året. Spørsmålet hadde

seks svaralternativer («Mellom en halvtime og en time»; «1 til 2 timer»; «2 til 5 timer»; «Mer enn fem timer»; «Ikke sikker»). Figur 3 viser fordelingen for hele befolkningen, den viser altså den andelen som har deltatt i frivillig innsats totalt, fordelt på timebruk. Kategoriene opp til én time er slått sammen med de som ikke var sikre.

Figur 3. Ukentlig timebruk siste år. Prosent.

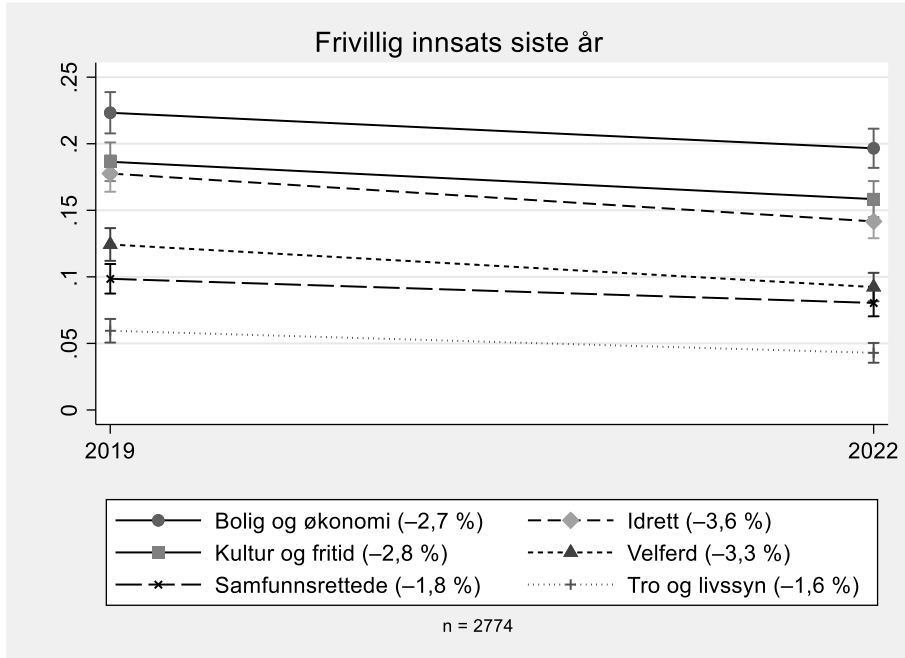
Endringen fra 2019 til 2022 – utført inntil én time frivillig innsats – er statistisk signifikant, $p < 0,05$. Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformulering: «Om du tenker på det siste året under ett, omtrent hvor mye tid brukte du på frivillig arbeid i en vanlig uke?»

Figuren viser at nedgangen i frivillig innsats utelukkende har skjedd blant dem som har brukt minst tid på innsatsen. Andelen som svarte at de vanligvis brukte inntil én time eller 1–2 timer, har falt fra til sammen 41 prosent i 2019 til 35 prosent i 2022. Samtidig er andelen som har brukt mer enn to timer på innsatsen, litt høyere i 2022 (16 prosent) enn i 2019 (14 prosent), men denne forskjellen er ikke statistisk signifikant. I tidligere publikasjoner har vi med utgangspunkt i tidsbruken og en grense på to timer i uka / ti timer i måneden skilt mellom «kjernefrivillige» og «korttidsfrivillige». Analyser av de store frivillig innsats-undersøkelsene til SSB har vist at på tross av variasjoner over tid, har andelen kjernefrivillige vært påfallende stabil de siste 20 årene (Fladmoe, Eimhjellen, Sivesind & Arnesen 2019). Denne analysen viser det samme bildet: Grunnfjellet av frivillige har holdt seg stabilt gjennom pandemien, mens det er de som yter «litt» innsats, som har falt fra.

Så langt de overordnede tallene. Frivillige organisasjoner består av mange ulike typer organisasjoner, og pandemien har truffet disse ulikt. For eksempel ble barneidretten stengt helt ned i perioder. Figur 4 viser utviklingen for seks brede organisasjonskategorier, mens tabell 3 viser utviklingen for 15 litt smalere kategorier, målt i både absolutt (prosentpoeng) og relativ (prosent) endring. Både figuren og tabellen viser et entydig bilde, der alle organisasjonstyper har nedgang. Et lite unntak er kategorien «Annet», hvor nivået er helt stabilt. Målt i prosentpoeng var nedgangen størst innenfor idretten (-3,6 prosentpoeng), velferd (-3,3 prosentpoeng, størst for organisasjoner som jobber med sosiale tjenester og rusmiddelomsorg), kultur og fritid (-2,8 prosentpoeng, størst for hobby- og fritidsorganisasjoner) og bolig og økonomi (-2,7 prosentpoeng, størst for velforeninger, grendelag og nærmiljøorganisasjoner). I de store organisasjonskategoriene idrett, hobby og fritid og velforeninger, grendelag og nærmiljø, var det en nedgang på 20 prosent eller mer i andelen av befolkningen som bidro som frivillige.

Andelen frivillige er mest stabil innenfor borettslag og boligbyggelag, med en nedgang fra 10,5 til 10 prosent av befolkningen. Her kan frivillig arbeid som i stor grad gjøres utendørs, og som dermed ikke har vært begrenset av smitteverntiltak, ha bidratt til å redusere nedgangen. Målt i prosentpoeng var det også begrenset nedgang i andelen frivillige innenfor yrkes-, bransje- og fagforeninger, politiske partier og helse, pleie og redningsarbeid, natur-, miljø- og dyrevern, rettighets-, støtte- og avholdsarbeid og internasjonal utveksling, nødhjelp, bistand og menneskerettighetsarbeid. Men alle disse organisasjonskategoriene er forholdsvis små i utgangspunktet, så en liten nedgang i prosentpoeng har større relative effekter på organisasjonenes aktivitet.

Figur 4. Frivillig innsats siste 12 måneder, seks organisasjonskategorier. Prosent.

Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformulering: «Har du i løpet av de siste 12 månedene utført frivillig arbeid for frivillige organisasjoner på noen av følgende områder (eksempler i parentes) ...». Sammenslåtte kategorier: Bolig og økonomi = borettslag og boligbyggelag, velforeninger, yrkes-, bransje- og fagforeninger; Idrett = idrett og sport; Kultur og fritid = kunst og kultur, korps og kor, hobby, fritid, utendørsaktivitet; Velferd = utdanning, opplæring og forskning, helse, pleie og redningsarbeid, sosiale tjenester og rusmiddelomsorg; Samfunnsrettede = natur-, miljø- og dyrevern, rettighets-, støtte- og avholdsarbeid, politiske partier, internasjonal utveksling, nødhjelp, bistand og menneskerettighetsarbeid; Tro og livssyn = religion og livssyn, inkludert Den norske kirke.

Tabell 3. Frivillig innsats siste 12 måneder, 14 organisasjonskategorier. Prosent.

	2019	2022	Endring (prosentpoeng)	Endring (prosent)
Idrett	17,7	14,2	-3,6*	-20,0*
Hobby og fritid	11,6	9,3	-2,3*	-20,1*
Borettslag og boligbyggelag	10,5	10,0	-0,4	-4,3
Velforeninger, grendelag og nærmiljø	10,2	7,8	-2,3*	-23,0*
Kunst og kultur	9,6	8,1	-1,5*	-15,7*
Sosiale tjenester og rusmiddelomsorg	6,1	4,0	-2,0*	-33,6*
Religion og livssyn, inkludert Den norske kirke	5,9	4,3	-1,6*	-27,0*
Yrkes-, bransje- og fagforeninger	4,5	3,9	-0,7	-14,6
Politiske partier	4,3	3,9	-0,4	-8,9
Utdanning, opplæring og forskning	4,1	3,0	-1,1*	-27,4*
Helse, pleie og redningsarbeid	3,5	3,0	-0,5	-15,1
Natur-, miljø- og dyrevem	3,0	2,2	-0,7	-24,3
Rettighets-, støtte- og avholdsarbeid	2,0	1,4	-0,6	-30,8
Internasjonal utveksling, nødhjelp, bistand og menneskerettighetsarbeid	1,7	1,2	-0,5	-28,0
Annet	3,9	4,0	0,1	2,3
n	2774	2774		

* $p < 0,05$. Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformulering: «Har du i løpet av de siste 12 månedene utført frivillig arbeid for frivillige organisasjoner på noen av følgende områder (eksempler i parentes) ...»

I tillegg til det som gjøres innenfor ulike organisasjonskategorier, utføres det også mange ulike arbeidsoppgaver i de frivillige organisasjonene. Tabell 4 viser andelen av de frivillige som hadde utført ulike arbeidsoppgaver i 2019 og 2022. Også denne tabellen viser en generell nedgang, på tvers av alle arbeidsoppgaver det ble spurt om. Det er nedgang i de tre suverent største aktivitetene: dugnader, styrearbeid og administrasjon/kontorarbeid. Den relative prosentvise nedgangen er likevel klart størst når det gjelder deltakelse i innsamlinger, transport og annet informasjonsarbeid, kampanjer og politisk arbeid. Med andre ord tyder tallene på at andelen som deltok i organisasjonenes daglige, innadrettede kjernevirksomhet (styre og administrasjon), har holdt seg relativt sett stabilt gjennom pandemien, mens det er arbeidsoppgaver knyttet til organisasjonenes mer utadrettede aktiviteter som har falt. Dette rimer godt med funnet om at nedgangen i andelen frivillige er mest markant blant dem som bidrar med få timer (figur 3), og at organisasjonenes grunnleggende oppgaver holdes ved like av de kjernefrivillige.

Tabell 4. Arbeidsoppgaver utført i regi av frivillige organisasjoner. Andel av frivillige. Prosent.

	2019	2022	Endring (prosentpoeng)	Endring (prosent)
Dugnader	53,9	48,1	-5,8*	-10,7*
Styrearbeid	40,2	36,9	-3,3*	-8,2*
Administrasjon / kontorarbeid	31,9	30,1	-1,8	-5,6
Innsamlinger	14,2	10,4	-3,9*	-27,2*
Instruksjon og trening	14,0	12,3	-1,7	-12,1
Hjelp eller omsorgsarbeid rettet mot enkeltpersoner eller grupper	13,5	12,0	-1,4	-10,7
Transport	12,8	9,1	-3,7*	-28,8*
Annet informasjonsarbeid, kampanjer, politisk arbeid	10,3	8,1	-2,2*	-21,1*
Organisasjonens nettside, sosiale medier	9,8	9,7	-0,1	-1,2
Annet	15,5	15,5	0,0	-0,1
Ikke sikker	1,1	2,5	1,5	138,8

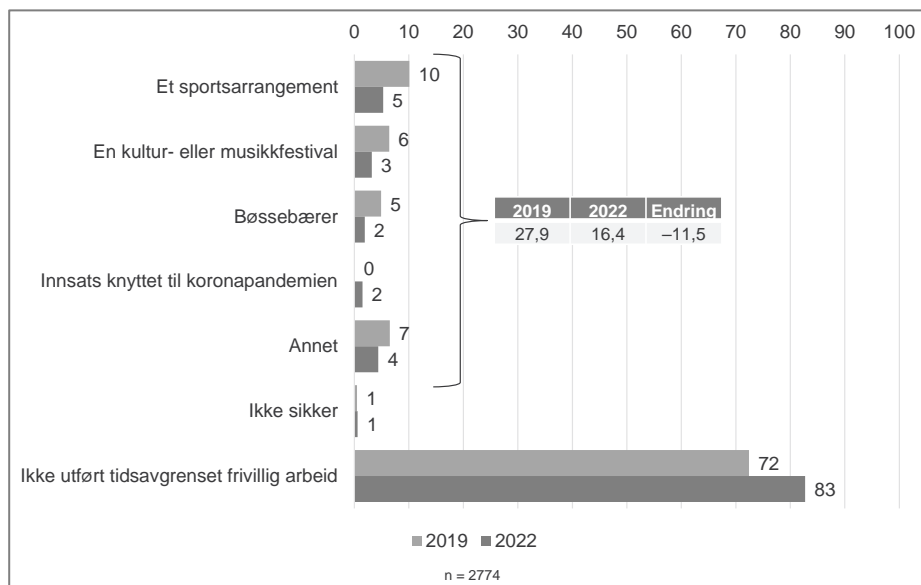
* $p < 0,05$. Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformulering: «Hva slags arbeidsoppgaver har du utført for frivillige organisasjoner de siste 12 månedene?»

Til sist måler undersøkelsene befolkningens deltakelse i korttidsfrivillighet, som festivaler og sportsarrangementer, og i hvilken grad de frivillige har utført innsatsen sin gjennom digitale kanaler.

Figur 5 viser andelen av befolkningen som har deltatt i korttidsfrivillighet i løpet av det siste året. Samlet sett er det en sterk nedgang i denne typen deltakelse. I 2019 svarte 28 prosent av utvalget at de hadde deltatt i korttidsfrivillighet i løpet av det siste året, mens i 2022 svarte 16 prosent det samme. Nedgangen er tydelig for både sportsarrangementer og kultur- og musikkfestivaler, og det er langt færre som har vært bøssebærere. Den sterke nedgangen må ses i sammenheng med at nedstengninger og smitteverntiltak har begrenset muligheten til å gjennomføre slike aktiviteter.

2 prosent av respondentene svarte at de hadde deltatt i korttidsfrivillighet knyttet til koronapandemien. Vi vet ikke nøyaktig hva slags type innsats dette var, men det kan for eksempel ha vært bistand i forbindelse med testing og vaksinerings. Vi ser nærmere på koronarelatert frivillighet avslutningsvis i kapitlet.

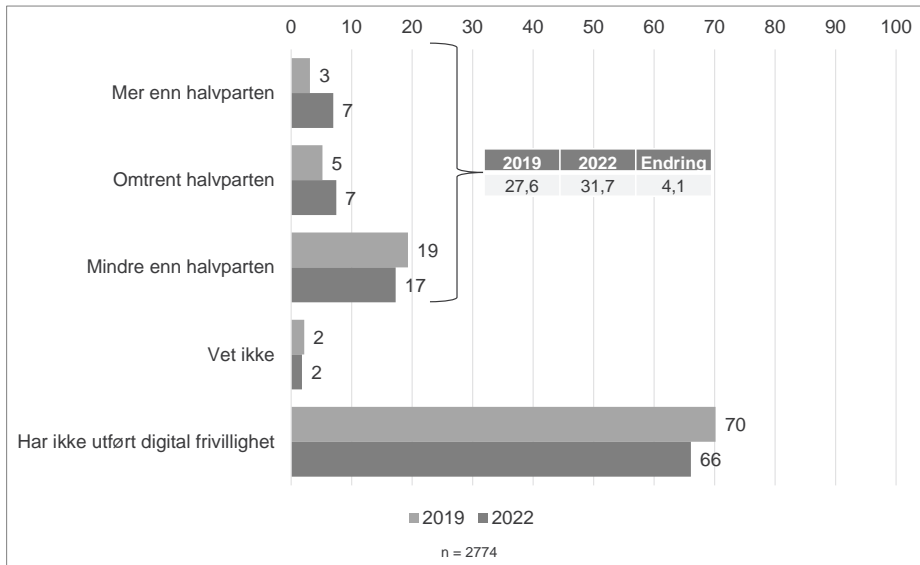
Figur 5. Korttidsfrivillighet siste 12 måneder. Prosent.

Endringene fra 2019 til 2022 er statistisk signifikante, $p < 0,05$. Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformulering: «Har du i løpet av det siste året utført ulønnet frivillig arbeid som har vært tidsavgrenset, for eksempel ved en festival, et sportsarrangement, vært bøssebærer eller innsats knyttet til koronapandemien?»

Til sist viser figur 6 at det er en liten *økning* fra 2019 til 2022 i andelen av befolkningen som har utført digital frivillighet de siste 12 månedene. I 2019 svarte 28 prosent at de hadde utført slik innsats, mens andelen var 32 prosent i 2022. Økningen kan skyldes både at pandemien krevde at mer av innsatsen ble utført digitalt, og en generell trend mot mer digitalisering i samfunnet. Figuren viser at det særlig er andelen som svarte at de brukte mer enn halvparten av tiden som frivillig på digital innsats, som har økt. Dette kan være en indikasjon på at pandemien tvang frivillige til å utføre flere aktiviteter digitalt.

Figur 6. Digital frivillighet siste 12 måneder. Prosent.

Endringene fra 2019 til 2022 i den totale andelen som har utført digital frivillighet, er statistisk signifikant, $p < 0,05$. Kilde: Panelutvalg. Spørsmålsformulering: «Omtrent hvor mye av det frivillige arbeidet du har gjort i løpet av det siste året ble utført i digitale kanaler/medier?»

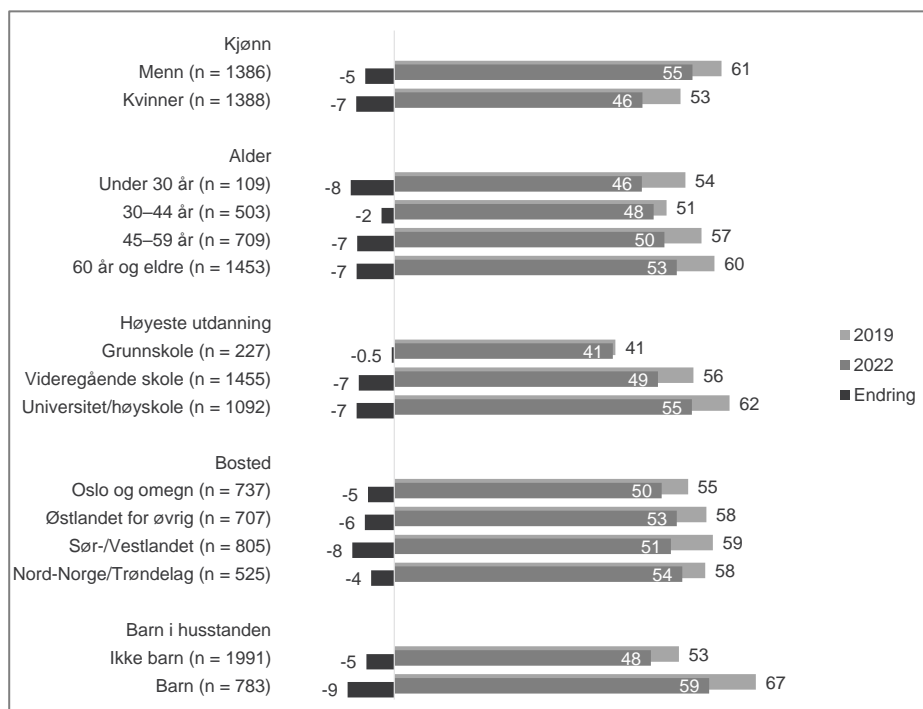
For å oppsummere de overordnede trendene viser altså undersøkelsen at nedgangen i frivillig innsats gjennom pandemien var større en nedgangen i medlemskap. På tross av nedgangen var det likevel om lag halvparten av befolkningen som i 2022 svarte at de hadde deltatt i frivillig arbeid i løpet av det siste året, noe som er høyt i internasjonal sammenligning. Selv om andelen frivillige fortsatt var høyt, ser omfanget av innsatsen blant de frivillige ut til å være redusert. Det var færre som bidro for flere organisasjoner, og de frivillige oppga jevnt over å ha utført færre arbeidsoppgaver. Grunnfjellet ser likevel ut til å ha bestått: Andelen i befolkningen som bruker mye tid på frivillig innsats, er stabil over tid, mens det er en nedgang i andelen som utfører litt frivillig innsats. Til slutt ser vi at det har vært en markant nedgang i korttidsfrivillighet, og at frivillige i noe større grad har utført oppgavene sine digitalt.

Forklaringer på endringer i deltakelse

I denne delen skal vi se på ulike forklaringer på endringer i deltakelse. I hvilke grupper i befolkningen var endringene størst, og i hvilke grupper var endringene minst? Figur 7 viser endringer i deltakelse basert på kjønn, alder, utdanning, bosted og hvorvidt man har barn i husstanden. De grå søylene viser andelen som svarte at de deltok i frivillig innsats for minst én organisasjon i

henholdsvis 2019 (lysegrå) og 2022 (mørkegrå), mens de svarte søylene viser endring.

Figur 7. Andel som har deltatt i frivillig innsats siste 12 måneder for minst én organisasjon, 2019 og 2022. Sosiodemografiske kjennetegn. Prosent.

Kilde: Panelutvalg. Prosentnivåene er estimert fra en regresjonsmodell der alle variabler er inkludert samtidig. Merk at vi ikke har et direkte mål på om respondentene har hjemmeboende barn. «Barn i husstanden» er basert på et spørsmål om antall personer i husstanden. De som har svart tre eller flere, er inkludert i denne kategorien.

Figuren viser at det er en nedgang i andelen frivillige innenfor alle gruppene, men også at det er noen variasjoner. Nedgangen er litt større blant kvinner enn blant menn. Siden flere menn enn kvinner svarte i 2019 at de deltok i frivillig arbeid, betyr dette at kjønnsforskjellene har økt. 55 prosent av mennene og 46 prosent av kvinnene svarte i 2022 at de hadde deltatt i frivillig arbeid i løpet av det siste året. Nærmere analyser viser også at det har blitt relativt sett færre kvinner enn menn blant de «kjernefrivillige», altså de som bruker mye tid på frivillig innsats, mens nedgangen i andelen «korttidsfrivillige» er omtrent like stor blant kvinner som blant menn. Med andre ord er grunnfjellet i frivilligheten mer mannsdominert etter pandemien enn før.

Figuren viser videre at det er en relativt stor nedgang i frivillig deltakelse i alle aldersgrupper, bortsett fra i aldersgruppen 30 til 44 år. En nærmere analyse

der vi skiller mellom kvinner og menn, viser at det stabile nivået i denne gruppen utelukkende skyldes mennene. Blant kvinner er det jevn nedgang i deltakelse på tvers av aldersgrupper, mens det blant menn er nedgang blant dem under 30 år og dem over 44 år. I gruppen 30–44 år er deltakelsesnivået stabilt blant menn.

Når det gjelder utdanning, er det en tydelig nedgang i deltakelse blant dem med videregående skole og universitet/høyskole som høyeste nivå, mens nivået er stabilt blant dem med grunnskole som høyeste utdanningsnivå. Siden nivået på frivillig deltakelse i 2019 var langt høyere blant dem med lengst utdanning, betyr dette at utdanningsforskjellene blant de frivillige ble redusert gjennom pandemien. Nærmere analyser viser reduksjon i utdanningsforskjeller både blant kjernefrivillige og blant korttidsfrivillige. Siden utdanningsforskjellene i utgangspunktet var noe lavere blant de kjernefrivillige, betyr dette at det i grunnfjellet av frivillige var forholdsvis små utdanningssskjevheter i 2021/22.⁴

Basert på høyere smittenivå og langvarige pandemiltak i hovedstadsområdet kunne man tenkt seg at nedgangen i frivillig innsats ville vært større der enn i andre deler av landet. Tallene tyder imidlertid ikke på dette. I stedet ser vi en forholdsvis jevn tilbakegang på tvers av fire regioner, størst på Sør- og Vestlandet. De overordnede tallene av andelen frivillige maskerer likevel omfanget av innsatsen de frivillige utførte. I Oslo og omegn var det en nedgang i andelen kjernefrivillige på 5 prosentpoeng (fra 20 til 15 prosent), mens andelen korttidsfrivillige var helt stabil. I resten av landet var forholdet motsatt: nedgang i andelen korttidsfrivillige, men et forholdsvis stabilt nivå av kjernefrivillige. Selv om vi ikke har et helt nøyaktig mål på timebruk, tyder dermed disse tallene på at nedgangen i utførte frivillige timer var større i Oslo og omegn enn i andre deler av landet.

Til slutt viser figuren at nedgangen i frivillig innsats var større blant dem med barn i husstanden enn blant dem som ikke hadde dette, og dette gjaldt først og fremst blant kjernefrivillige. Siden mye frivillig innsats er knyttet til barns aktiviteter, har nettopp det å ha barn i husstanden tradisjonelt vært en viktig forklaring på frivillig deltakelse i Norge (Fladmoe mfl. 2018). Det var fortsatt slik i 2022 at de med barn oftere deltok i frivillig innsats enn de uten barn, men forskjellene ble noe redusert gjennom pandemien. Nærmere analyser viser at denne nedgangen var sterkere for kvinner enn for menn. Sett i kombinasjon med nedgangen i frivillig deltakelse blant kvinner i aldersgruppen 30–44 år, ser det altså ut til at pandemien har påvirket (småbarns-) fedre og mødre ulikt. Mens menn i denne livsfasen har opprettholdt det frivillige engasjementet gjennom pandemien, har kvinner i samme livsfase redusert sin aktivitet.

⁴ Blant dem med lengst utdanning (universitet/høyskole) var 17 prosent kjernefrivillige og 39 prosent korttidsfrivillige i 2021/22. Blant dem med kortest utdanning (grunnskole) var de tilsvarende tallene 13 og 27 prosent.

Tabell 5 går dypere inn i ulike deler av frivilligheten og viser hvordan endringene for ulike grupper (i prosentpoeng) har vært innenfor ulike hovedkategorier av organisasjoner (se tabellnote for hvilke organisasjonstyper som inngår i kategoriene).

Tabell 5. Deltatt i frivillig innsats siste 12 måneder for minst én organisasjon. Endring fra 2019 til 2022 i ulike organisasjonskategorier. Prosentpoeng.

	Bolig og økonomi	Idrett	Kultur og fritid	Velferd	Samf.-rettede	Tro og livssyn
Kjønn						
Menn (n = 1386)	-1,8	-3,2	-2,2	-2,7	-1,3	-1,2
Kvinner (n = 1388)	-3,6	-4,0	-3,4	-3,8	-2,2	-2,1
Alder						
Under 30 år (n = 109)	-0,4	-4,6	-4,7	-4,2	1,9	-2,1
30–44 år (n = 503)	-1,7	-4,1	1,3	-0,9	-0,7	-1,6
45–59 år (n = 709)	-2,2	-4,2	-3,0	-1,1	-2,7	-0,8
60 år eller eldre (n = 1453)	-3,6	-2,6	-4,1	-5,9	-2,2	-2,3
Høyeste utdanning						
Grunnskole (n = 227)	1,7	-2,8	-0,5	-2,4	2,7	-0,1
Videregående skole (n = 1455)	-3,8	-3,5	-2,6	-3,1	-1,7	-1,8
Universitet/høyskole (n = 1092)	-2,0	-3,7	-3,5	-3,7	-3,0	-1,6
Bosted						
Oslo og omegn (n = 737)	-4,0	-1,5	-1,1	-5,4	-1,7	-1,9
Østlandet for øvrig (n = 707)	-0,4	-3,9	-3,5	-1,8	-2,2	-1,4
Sør-/Vestlandet (n = 805)	-2,5	-4,1	-3,2	-2,0	-1,2	-1,8
Nord-Norge/Trøndelag (n = 525)	-4,3	-5,1	-3,4	-3,8	-2,4	-1,2
Barn i husstanden						
Ikke barn (n = 1991)	-2,9	-2,2	-2,8	-1,8	-2,2	-1,0
Barn (n = 783)	-2,1	-6,7	-2,8	-7,6	-0,8	-3,5

Kilde: Panelutvalg. Prosentnivåene er estimert fra en regresjonsmodell der alle variabler er inkludert samtidig. Spørsmålsformulering: «Har du i løpet av de siste 12 månedene utført frivillig arbeid for frivillige organisasjoner på noen av følgende områder (eksempler i parentes) ...». Sammenslåtte kategorier: Bolig og økonomi = borettslag og boligbyggelag, velforeninger, yrkes-, bransje- og fagforeninger; Idrett = idrett og sport; Kultur og fritid = kunst og kultur, korps og kor, hobby, fritid, utendørsaktivitet; Velferd = utdanning, opplæring og forskning, helse, pleie og redningsarbeid, sosiale tjenester og rusmiddelomsorg; Samfunnsrettede = natur-, miljø- og dyrevern, rettighets-, støtte- og avholdsarbeid, politiske partier, internasjonal utveksling, nødhjelp, bistand og menneskerettighetsarbeid; Tro og livssyn = religion og livssyn, inkludert Den norske kirke. Merk at vi ikke har et direkte mål på om respondentene har hjemmeboende barn. «Barn i husstanden» er basert på et spørsmål om antall personer i husstanden. De som har svart tre eller flere, er definert som å ha barn i husstanden.

Tabellen viser at det har vært nedgang i frivillig innsats for både kvinner og menn innen alle organisasjonskategoriene, men også at nedgangen gjennomgående har vært større for kvinner enn for menn. Selv om tallene er forholdsvis små, er nedgangen målt i prosentpoeng nesten dobbelt så stor blant kvinner som blant menn innenfor kategoriene bolig og økonomi, samfunnsrettede og tro og livssyn.

Når det gjelder alder, er bildet noe mer blandet. Innenfor kategoriene bolig og økonomi og samfunnsrettede organisasjoner, er nedgangen størst for eldre og minst for unge voksne – i samfunnsrettede organisasjoner er det til og med en liten økning i andelen frivillige blant dem under 30 år. Innenfor idretten er det omtrent like stor nedgang blant alle opp til 59 år, mens nedgangen er litt mindre blant dem som er 60 år og eldre. Innenfor kultur og fritid, velferd og tro og livssyn er nedgangen størst blant de yngste og de eldste, mens nivåene er mer stabile blant personer mellom 30 og 59 år.

Som vist i figur 7 det ingen nedgang i andelen frivillige blant dem med kortest utdanning (grunnskole), mens det var tydelig nedgang blant dem med lengre utdanning. Denne nedgangen gjaldt på tvers av organisasjonskategorier. Blant dem med kortest utdanning var det derimot en liten *økning* i andelen frivillige innenfor bolig og økonomi og samfunnsrettede organisasjoner, mens tallene var nærmest uendret innenfor kultur og fritid og tro og livssyn. I idretten og i velferdsorganisasjoner var det imidlertid en nedgang i andelen frivillige også blant dem med kortest utdanning. Her er det imidlertid viktig å understreke at andelen frivillige jevnt over var lavere i utgangspunktet blant dem med kortest utdanning, og dette gjaldt særlig innenfor bolig og økonomi og samfunnsrettede organisasjoner og tro og livssyn, altså der det var stabile eller positive tall for denne gruppen.

Tabellen viser videre at det er noen geografiske forskjeller knyttet til organisasjonskategorier. I Oslo og omegn, hvor smitteverntiltakene i perioder var strengere enn i andre deler av landet, var nedgangen i frivillig innsats mest synlig innenfor bolig og økonomi og innenfor velferdsorganisasjoner. Det samme mønsteret ser vi i Nord-Norge og Trøndelag. Kanskje noe overraskende tyder tallene på at frivillighet på idretts- og kultur- og fritidsfeltet sank *mindre* i Oslo og omegn enn i andre deler av landet.

Til slutt ser vi at blant dem med barn i husstanden var nedgangen i andelen frivillige relativt sett særlig tydelig innenfor idrett, velferd og tro og livssyn. Tidligere studier har vist at det å ha barn har særlig sterk betydning for om man deltar som frivillig innenfor idretten og i tro- og livssynsorganisasjoner. Disse tallene tyder dermed på at frivillighet knyttet til barns fritidsaktiviteter har blitt noe svekket innenfor slike organisasjoner gjennom pandemien. Dette kan skape problemer med å overføre erfaringer fra foreldrene til en kohort barn til den neste.

Oppsummert viser resultatene i denne delen at det har vært nedgang i frivillig innsats på tvers av befolkningsgrupper og organisasjonstyper, og at nedgangen jevnt over er litt større blant kvinner enn blant menn. Det er også større nedgang blant dem som har barn i husholdningen, enn blant dem som ikke har det, spesielt i kategoriene idrett, velferd og tro og livssyn. I sum ser det ut til at den største kjønnsforskjellen er mellom kvinner og menn i 30-40-årene med barn i husstanden. Videre har vi sett at nedgangen i frivillig innsats har vært mindre blant personer med kort utdanning enn blant personer med lang

utdanning, men her er det også viktig å ta hensyn til at det i utgangspunktet var langt flere med lang utdanning som deltok i frivillig arbeid. Til sist har vi sett at de geografiske variasjonene er forholdsvis begrensede, spesielt tatt i betraktning de store variasjonene i smitteverntiltak.

Pandemi og frivillig innsats

Til sist i dette kapitlet skal vi se på noen pandemispesifikke spørsmål. Siden disse spørsmålene naturlig nok bare ble stilt i 2022, analyserer vi her hele tverrsnittutvalget fra denne undersøkelsen. Vi ser først på koronarelatert frivillig innsats, før vi avslutter med å se på et spørsmål der respondentene ble bedt om å vurdere selv hvordan pandemien hadde påvirket deres frivillige deltakelse.

Alle som svarte at de hadde deltatt i frivillig arbeid for minst én organisasjon i løpet av de siste 12 månedene, fikk et oppfølgingsspørsmål om noen av arbeidsoppgavene de hadde utført, var knyttet til koronapandemien, og i så fall hvor mye. Tabell 6 viser svarfordelingen på dette spørsmålet, målt som andel av hele populasjonen og som andel av de frivillige. Tabellen viser at til sammen nesten 16 prosent av de frivillige, eller 8 prosent av hele den voksne befolkningen, oppga å ha utført koronarelatert frivillig innsats. Litt over halvparten av disse igjen svarte at de koronarelaterte oppgavene utgjorde mindre enn halvparten av den frivillige innsatsen, mens resten svarte at de koronarelaterte oppgavene enten utgjorde omtrent halvparten av oppgavene eller mer enn halvparten av oppgavene. Hvorvidt tallene er små eller store, er et vurderingss spørsmål. Tar vi utgangspunkt i at den voksne befolkningen fra 18 til 80 år utgjør om lag 4 millioner personer, indikerer undersøkelsen at mer enn 300 000 personer deltok i koronarelatert frivillig arbeid i 2021/22.

Tabell 6. Omfang av koronarelatert frivillig innsats. Andel av populasjonen og andel av frivillige. Prosent.

	Andel av populasjonen	Andel av frivillige
Mer enn halvparten	1,3	2,6
Omtrent halvparten	2,2	4,4
Mindre enn halvparten	4,4	8,6
Totalt	8,0	15,6
n	3140	1598

Kilde: Tverrsnittutvalg 2022. Spørsmålsformulering: «Har noen av disse arbeidsoppgavene vært knyttet til koronapandemien, og i så fall hvor mye?»

Hvem var det så som deltok i pandemirelatert frivillighet? Tabell 7 viser omfang av slik frivillig innsats for ulike befolkningsgrupper, som andel av de frivillige og av populasjonen. Siden andelen som har utført mye koronarelatert frivillighet, er lav, er målet på omfang slått sammen til én felles kategori i tabellen. Prosenttallene viser dermed prosentandel i de ulike befolkningskategoriene som samlet har brukt mindre enn halvparten, omtrent halvparten eller mer enn halvparten av tiden som frivillig på koronarelatert innsats. Tabellen viser at den største gruppeforskjellen i pandemirelatert frivillighet var knyttet til alder, og at det gikk et hovedskille mellom de som var under 45 år, og de som var eldre. Blant dem under 45 år svarte om lag 20 prosent av de frivillige, eller 10 prosent i populasjonen, at de hadde utført koronarelatert frivillig innsats. Blant dem som var 45 år eller eldre, svarte om lag halvparten så mange at de hadde utført koronarelatert frivillig innsats. Det var altså unge voksne som i størst grad deltok i pandemirelatert frivillighet i 2021/22. Dette kan ha sammenheng med at helserisikoen knyttet til pandemien var størst for eldre aldersgrupper.

Tabellen viser også at koronarelatert frivillighet var mindre vanlig blant personer som var bosatt i Nord-Norge og Trøndelag, enn blant personer som var bosatt i andre deler av landet.

Tabell 7. Omfang av koronarelatert frivillig innsats. Andel av frivillige og andel av populasjonen i ulike befolkningskategorier. Prosent.

	Andel av frivillige	Andel av populasjonen
Kjønn		
Menn (n = 1545)	13,8	7,7
Kvinner (n = 1595)	13,3	6,2
Alder*		
Under 30 år (n = 287)	21,7	10,2
30–44 år (n = 691)	19,6	9,7
45–59 år (n = 709)	11,5	5,8
60 år eller eldre (n = 1453)	10,4	5,5
Høyeste utdanning		
Grunnskole (n = 237)	16,4	7,3
Videregående (n = 1561)	14,0	6,8
Universitet/høyskole (n = 1342)	12,9	7,0
Bosted		
Oslo og omegn (n = 861)	13,2	6,5
Østlandet for øvrig (n = 774)	16,0	8,3
Sør-/Vestlandet (n = 909)	14,4	7,5
Nord-Norge/Trøndelag (n = 596)	9,8	5,0
Barn i husstanden		
Ikke barn (n = 2183)	13,4	6,3
Barn (n = 957)	13,8	8,1

* $p < 0,05$ Kilde: Tverrsnittvalg 2022. Spørsmålsformulering: «Har noen av disse arbeidsoppgavene vært knyttet til koronapandemien, og i så fall hvor mye?» Binær avhengig variabel: 1 = Mer enn halvparten, Omtrent halvparten, Mindre enn halvparten (av arbeidsoppgavene), 0 = Har ikke utført frivillig innsats knyttet til koronapandemien, Vet ikke / ubesvart. Prosentnivåene er estimert fra en regresjonsmodell der alle variabler er inkludert samtidig. Merk at vi ikke har et direkte mål på om respondentene har hjemmeboende barn. «Barn i husstanden» er basert på et spørsmål om antall personer i husstanden. De som har svart tre eller flere, er definert som å ha barn i husstanden.

Til slutt ser vi på respondentenes egne vurderinger av hvilke konsekvenser pandemien har hatt på frivillig innsats. Alle respondentene som deltok i undersøkelsen i 2022, ble spurt om de hadde endret sin aktivitet i frivillige organisasjoner sammenlignet med situasjonen før korona, eller om aktiviteten var omtrent som før. Det er viktig å understreke at dette spørsmålet dermed ikke avgrenser seg til frivillig arbeid, men til alle typer aktiviteter i frivillige organisasjoner. Dette kan f.eks. også inkludere det å delta på aktiviteter i regi av frivillige organisasjoner, som arrangementer, trening, øving og kurs.

Figur 8 viser svarfordelingen på spørsmålet som ble stilt. Svært få (4 prosent) svarer at de har økt sin aktivitet i frivillige organisasjoner sammenliknet med situasjonen før korona. Langt flere svarer at de har redusert (23 prosent) eller avsluttet aktivitet eller satt den på pause (7 prosent). 30

prosent svarte at de er like aktive nå som før, mens omtrent like mange svarte at de ikke var aktive verken før eller nå. Samlet sett vurderer altså tre av ti respondenter at koronapandemien har hatt en negativ innvirkning på deres aktivitet i frivillige organisasjoner.

Figur 8. Pandemiens konsekvenser for egen frivillig aktivitet. Selvrapportert. Prosent.

Kilde: Tverrsnittutvalg 2022. Spørsmålsformulering: «Sammenliknet med situasjonen før korona, har du endret din aktivitet i frivillige organisasjoner, eller er aktiviteten omtrent som før?»

Tabell 8 viser hvordan svarfordelingen på dette spørsmålet var i ulike kategorier i befolkningen. Tabellen viser at litt flere kvinner (32 prosent) enn menn (29 prosent) svarer at de har redusert eller avsluttet aktiviteten i frivillige organisasjoner. Videre er det flere unge (8 prosent) enn eldre (2 prosent) som svarer at de har økt aktiviteten sin i frivillige organisasjoner sammenlignet med før pandemien, mens det er flere eldre (32 prosent) enn unge (27 prosent) som svarer at de har redusert eller avsluttet aktiviteten. Det er også flere høyt utdannede (6 prosent) enn lavt utdannede (2 prosent) som svarer at de har økt aktiviteten, mens flere lavt utdannede (33 prosent) enn høyt utdannede (30 prosent) svarer at de enten har redusert eller avsluttet aktiviteten. Til sist viser tabellen at andelen som svarer at de har redusert eller avsluttet aktiviteten etter pandemien, er høyest blant dem som bor på Østlandet utenfor hovedstadsregionen (34 prosent), mens andelen er lavest blant dem som bor i Oslo og omegn (26 prosent).

Tabell 8. Pandemiens konsekvenser for egen frivillig aktivitet, ulike befolkningskategorier. Selvrapportert. Prosent.

	Har økt aktivitet	Like aktiv nå som før	Har redusert aktivitet	Har avsluttet aktivitet eller satt den på pause	Ikke aktiv verken nå eller før	Vet ikke/ ønsker ikke svare
Kjønn						
Menn (n = 1545)	4,4	33,8	22,5	6,2	29,8	3,3
Kvinner (n = 1595)	4,3	26,7	24,0	7,8	33,5	3,7
Alder						
Under 30 år (n = 287)	8,2	21,9	22,8	4,7	34,1	8,2
30–44 år (n = 691)	5,8	32,6	21,3	5,2	31,9	3,2
45–59 (n = 709)	3,0	33,8	24,2	7,7	30,4	1,0
60 år eller eldre (n = 1453)	1,9	30,9	24,4	9,3	30,8	2,7
Høyeste utdanning						
Grunnskole (n = 237)	2,3	26,4	25,1	8,3	33,3	4,7
Videregående skole (n = 1561)	3,5	29,1	22,8	7,5	33,8	3,3
Universitet/høyskole (n = 1342)	5,7	32,3	23,4	6,2	28,9	3,5
Bosted						
Oslo og omegn (n = 861)	5,4	32,2	20,7	5,6	32,4	3,8
Østlandet for øvrig (n = 774)	3,7	27,8	25,0	7,6	32,4	3,6
Sør-/Vestlandet (n = 909)	4,1	30,9	24,1	7,6	30,1	3,3
Nord-Norge/Trøndelag (n = 596)	4,3	30,0	23,0	7,2	32,3	3,1
Barn i husstanden						
Ikke barn (n = 2183)	3,9	28,2	23,4	7,3	33,8	3,4
Barn (n = 957)	5,3	34,0	23,0	6,4	27,8	3,6

Kilde: Tverrsnittutvalg 2022. Spørsmålsformulering: «Sammenliknet med situasjonen før korona, har du endret din aktivitet i frivillige organisasjoner, eller er aktiviteten omtrent som før?»

Til sist i dette kapitlet har vi altså sett at om lag 8 prosent av den voksne befolkningen bidro med frivillig innsats knyttet til koronapandemien i 2021/22, og at slik innsats særlig ble utført av personer som er yngre enn 45 år. Videre har vi sett at nesten en tredjedel av befolkningen har redusert eller avsluttet aktiviteten sin i frivillige organisasjoner gjennom pandemien, mens bare fire prosent svarer at de har økt aktiviteten. For resten av befolkningen er situasjonen uendret. Blant dem som har redusert eller avsluttet aktiviteten sin gjennom pandemien, er det en overvekt av kvinner, godt voksne og eldre, personer med kort utdanning og personer bosatt utenfor Oslo og omegn.

Konsekvenser for lokallagenes aktiviteter, rekruttering og økonomi

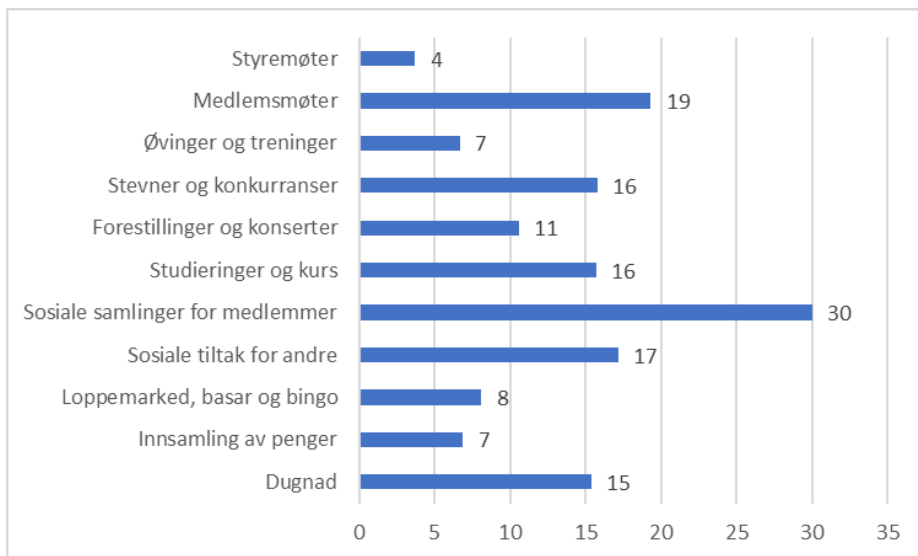
I dette kapitlet undersøker vi hvilke konsekvenser koronapandemien har hatt for de for de frivillige organisasjonene. For det første spør vi hvilke følger den hadde for organisasjonenes aktiviteter og rekruttering og frafall av medlemmer og frivillige. Videre ser vi på hvordan økonomien i organisasjonene ble påvirket av pandemien. Til sist undersøker vi også endringer i samspillet mellom frivilligheten, det offentlige og næringslivet. Analysene bygger på undersøkelser blant nasjonale og lokale frivillige organisasjoner gjennomført under koronapandemien.

Reduksjon i lokallagenes aktiviteter

I undersøkelsene ble organisasjonene spurt om hvor ofte de i gjennomsnitt gjennomførte elleve ulike aktiviteter før og under pandemien. De ble bedt om å svare hvorvidt aktiviteten på de to tidspunktene ble gjennomført hver uke, annenhver uke, noen ganger i måneden, en gang i måneden, noen ganger i året, en gang i året, eller om de ikke hadde noen slik aktivitet. Dette gjør det mulig å undersøke endringer i aktivitetsnivået i de samme organisasjonene ved å sammenlikne svarene før og under pandemien.

I figur 9 ser vi først på i hvilket omfang foreningene avsluttet ulike typer aktiviteter under pandemien. Mer konkret viser figuren andelen som svarte at de i en eller annen grad gjennomførte aktiviteten før pandemien, men at de ikke hadde noen slik aktivitet under pandemien i 2021.

Figur 9. Andel foreninger som hadde avsluttet ulike aktiviteter under pandemien i 2021 (av de som gjennomførte aktiviteten før). Prosent.

Av figuren framgår det at den aktiviteten som flest foreninger hadde avsluttet, var sosiale samlinger for medlemmer. Andelen som hadde slike aktiviteter før pandemien, men ikke under, var på 30 prosent. Deretter finner vi at 19 prosent hadde avsluttet medlemsmøter, 17 prosent sosiale tiltak for andre, 16 prosent stevner og konkurranser og studieringer og kurs, og 15 prosent dugnader. Forestillinger og konserter følger med en andel på 11 prosent, loppemarked, bingo og basar følger med 8 prosent, og øvinger og treninger og innsamling av penger følger med 7 prosent. Styremøter er den aktiviteten som færrest foreninger hadde avsluttet, med en andel på kun 4 prosent.

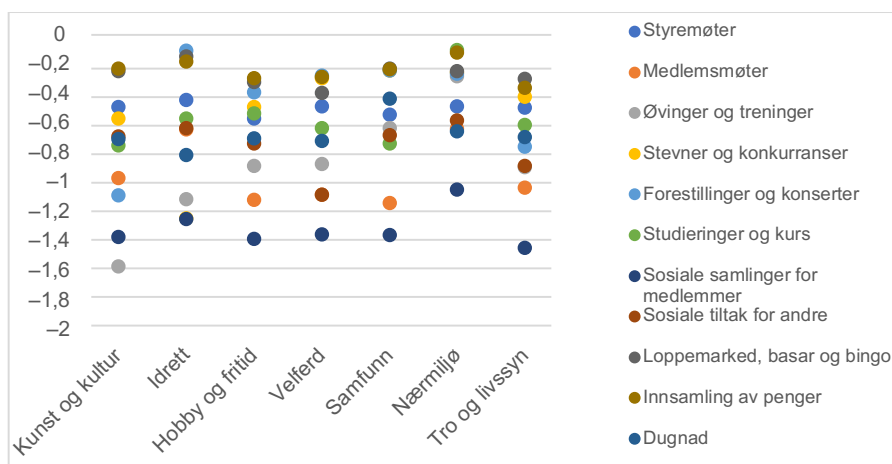
En fellesnevner for aktivitetene som i størst grad ble avsluttet, er at de ofte er gruppeaktiviteter som skjer innendørs, og der deltakerne omgås hverandre fysisk. Restriksjoner som antallsbegrensninger og avstandskrav bidro nok til at det var vanskelig å gjennomføre slike aktiviteter. Noen av aktivitetene ble dessuten rammet av forbudet mot idretts- og kulturarrangementer, for eksempel stevner og konkurranser. Det kan samtidig også tenkes at man i noen foreninger gjorde en egen risikovurdering basert på generelle anbefalinger fra helsemyndighetene, og valgte ikke å ha aktiviteter selv om de ikke var rammet av restriksjoner. Dette kan særlig gjelde aktiviteter for eldre og andre grupper som hadde høyere risiko for alvorlige utfall om de ble syke av korona.

Hovedbildet er likevel at flertallet av foreningene som hadde de ulike aktivitetene, fortsatte å gjennomføre dem under pandemien i 2021. At det store flertallet avholdt styremøter, tyder på at grunnleggende driftsfunksjoner i det store og hele ble opprettholdt. Det samme gjelder inntektsbringende aktiviteter

som loppemarked og pengeinnsamlinger. Om noe var det enkelte typer medlemsbaserte kjerneaktiviteter som i størst grad ble rammet, selv om det også er nyanser i dette. Det kan blant annet se ut til at man på dette tidspunktet hadde funnet måter å tilpasse øvinger og treninger på, slik at de fortsatt kunne gjennomføres. Det ble dessuten færre smitteverntiltak i områder med lite smitte og etter hvert som eldre og risikogrupper fikk to og tre doser vaksine.

I figur 10 har vi beregnet gjennomsnittlig endring i hvor ofte ulike aktiviteter ble gjennomført før og under pandemien, etter organisasjonskategori. Siden det var syv svaralternativer (fra at de ikke hadde noen aktivitet, til at de gjennomførte den hver uke), varierer variabelen teoretisk fra -7 til 7 . Minus indikerer reduksjon, og pluss indikerer økning, mens 0 er ingen endring. En endring på -1 indikerer at hyppigheten gikk ett hakk ned på skalaen fra før til under pandemien, for eksempel fra annenhver uke til noen ganger i måneden. Målet sier imidlertid ikke noe om endringen var fra ukentlig til månedlig, månedlig til årlig og så videre, kun at det var en grad av endring. Det er også viktig å merke at det her er snakk om et gjennomsnitt for den enkelte aktivitet på tvers av alle foreninger i en enkelt kategori. Det utelukker ikke at enkeltforeninger kan ha hatt en økning i de enkelte aktiviteter.

Figur 10. Gjennomsnittlig endring i hvor ofte ulike aktiviteter ble gjennomført fra før til under pandemien i 2021. Skår på skala fra -7 til 7 .

Figuren indikerer at alle de ulike aktivitetene i gjennomsnitt ble redusert i større eller mindre grad på tvers av organisasjonskategoriene. Vi konsentrerer oss om aktivitetene der det var størst endring, rundt verdien -1 eller større. Blant kunst- og kulturforeninger var aktiviteten med størst reduksjon øvinger eller treninger, etterfulgt av sosiale samlinger for medlemmer. Forestillinger eller konserter og medlemsmøter ble også redusert i større grad enn andre aktiviteter. Med andre

ord var det noe reduksjon både i medlemsbaserte kjerneaktiviteter og i utadrettete aktiviteter i denne kategorien. For idrett var det typer medlemsbaserte aktiviteter som ble mest redusert. Her var det størst reduksjon i øvinger og treninger og sosiale samlinger. Det tyder på at mange av de idrettslagene som ikke hadde avsluttet hele eller deler av driften, opprettholdt mye av aktiviteten tross restriksjoner og aktivitetsforbud. Innen både hobby og fritid, samfunn og tro og livssyn, var det sosiale samlinger og medlemsmøter som i størst grad ble redusert. Generelt tyder figuren på at den aktiviteten som i størst utstrekning ble redusert under pandemien i 2021, var sosiale samlinger for medlemmer. På de ulike feltene ser det imidlertid ut til at også ulike kjerneaktiviteter ble rammet.

Rekruttering av medlemmer

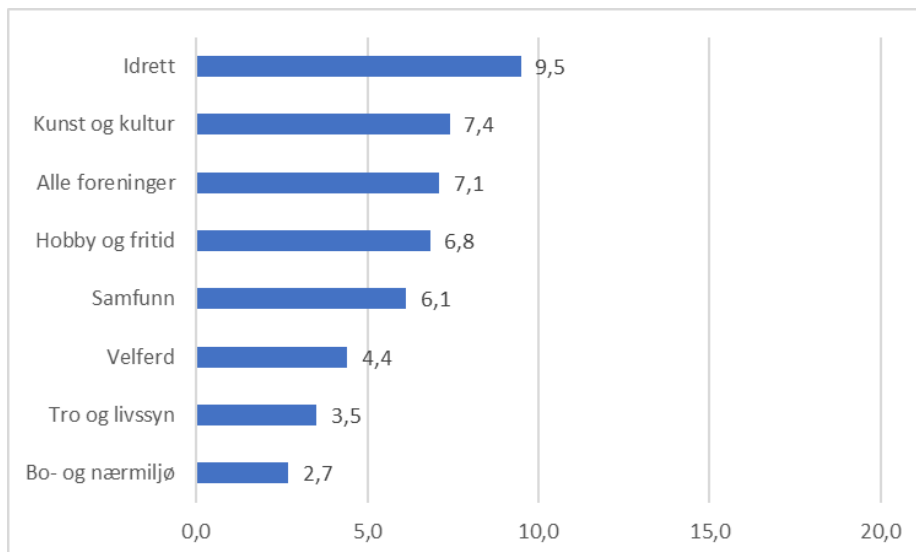
Tabell 9 viser at 34 prosent av medlemsbaserte foreninger rapporterte om reduksjon i medlemstallet, mens bare 17 prosent svarte at de hadde hatt en økning. Opp mot halvparten, 46 prosent, hadde imidlertid ingen endring i antallet medlemmer. Størst var andelen som opplevde medlemsreduksjon innen idrett og kunst og kultur, med henholdsvis 42 og 37 prosent. Hobby og fritid følger etter med 34 prosent. Lavest var andelen blant bo- og nærmiljøforeninger, der kun 13 prosent svarte det samme.

Tabell 9. Andel foreninger med reduksjon, økning eller ingen endring i medlemstall fra før til under pandemien i 2022. Prosent.

	Redusert	Økt	Ingen endring	Vet ikke	Totalt	N
Kunst og kultur	37	12	49	2	100	1307
Idrett	42	20	36	3	100	991
Hobby og fritid	34	15	50	2	100	1180
Velferd	27	22	46	5	100	247
Samfunn	34	21	40	5	100	682
Bo- og nærmiljø	13	10	72	4	100	244
Tro og livssyn	26	24	48	3	100	145
Alle foreninger	35	17	46	3	100	4796

Figur 11 viser hvor stor andel av medlemmene foreningene hadde før pandemien, som hadde forsvunnet ved utgangen av våren 2022.

Figur 11. Reduksjon i medlemstall under pandemien som andel av antall medlemmer før pandemien. Prosent.

Figuren viser at idrettslagene rapporterer om størst medlemsbortfall. De mistet i gjennomsnitt 9,5 prosent av medlemmene de hadde før pandemien. Deretter følger kunst- og kulturforeninger med 7,4 prosent, hobby- og fritidsforeninger med 6,8 prosent og samfunnsrettede foreninger med 6,1 prosent. Det var signifikant lavere for velferdsforeninger, med 4,4 prosent, og tros- og livssynsforeninger, med 3,5 prosent. Lavest var det for bo- og nærmiljøforeninger, der tallet var 2,7 prosent.

Tabell 10 viser i hvilken grad foreningene opplevde utfordringer med rekruttering av medlemmer våren 2022, etter organisasjonskategori.

Tabell 10. Grad av opplevde utfordringer med rekruttering av nye medlemmer våren 2022, sammenlignet med før pandemien. Prosent.

	I svært stor grad	I stor grad	I noen grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke	Totalt	N
Kunst og kultur	16	25	32	19	7	2	100	1314
Idrett	10	22	34	23	10	1	100	996
Hobby og fritid	14	22	30	20	11	3	100	1182
Velferd	17	25	30	18	6	4	100	247
Samfunn	15	24	36	15	7	4	100	686
Bo- og nærmiljø	5	13	19	23	34	6	100	245
Tro og livssyn	9	20	35	22	11	3	100	144
Alle foreninger	13	23	32	20	10	3	100	4814

Bo- og nærmiljøforeninger er kategorien som i minst grad rapporterte om utfordringer med medlemsrekrutteringen. 34 prosent rapporterte at de ikke opplevde noen utfordringer i det hele tatt, og 23 prosent i liten grad, mens kun 17 prosent svarte i stor eller svært stor grad.

Organisasjonstyper der medlemskontingenten av mange betraktes som en avgift for å delta i aktiviteter, og som i mange tilfeller ikke kunne gjennomføres som normalt, ser altså ut til å ha hatt størst nedgang. Det har vært mindre nedgang for organisasjoner med formål knyttet til rettighets- og støttearbeid, brede samfunnsutfordringer og livssyn, og særlig langsiktige interesser innen bo- og nærmiljø. Medlemskap i noen av disse organisasjonstypene kan for eksempel ha vært en måte å støtte opp om tiltak og aktiviteter i tilknytning til pandemien på. Ulik tilknytning til organisasjonstypene kan dermed ha påvirket i hvilken grad folk opprettholdt sine medlemskap under pandemien, som også reflekteres i rekrutteringsmønstre i ulike deler av frivilligheten på vei ut av pandemien.

Rekruttering av frivillige

Tabell 11 viser at 28 prosent av foreninger hvor man brukte frivillig arbeid, rapporterte om reduksjon i antall frivillige. 7 prosent svarte at det hadde vært en økning, og 62 prosent ingen endring. Andelen som rapporterte om reduksjon, er størst innen tro og livssyn og idrett, med henholdsvis 33 og 32 prosent. Samfunnsrettede følger like etter med en andel på 31 prosent. Innen kunst og kultur, hobby og fritid og velferd var den litt lavere, på rundt 25 prosent. Lavest var den innen bo- og nærmiljø, der 18 prosent svarte at antallet frivillige hadde blitt redusert.

Tabell 11. Andel foreninger med reduksjon, økning eller ingen endring i antall frivillige fra før til under pandemien i 2022. Prosent.

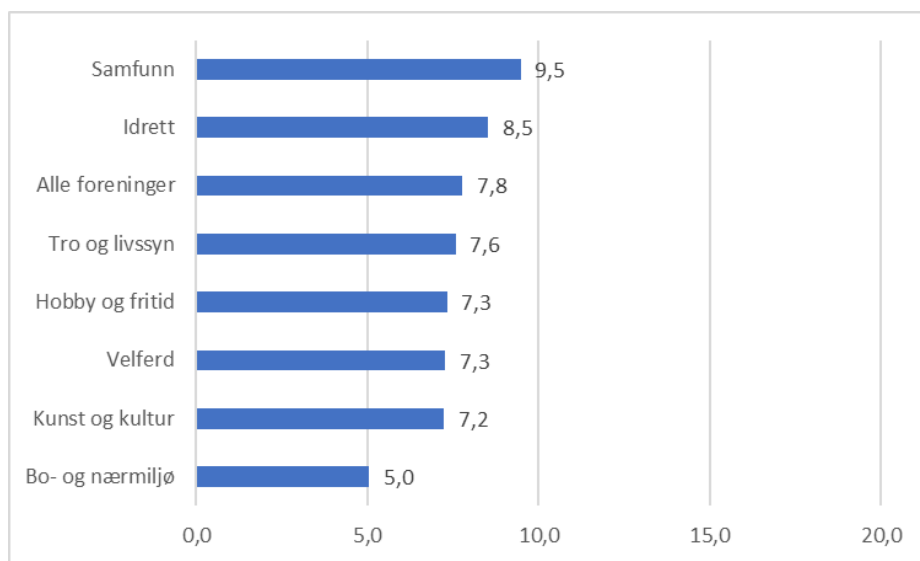
	Redusert	Økt	Ingen endring	Vet ikke	Totalt	n
Kunst og kultur	25	4	67	3	100	1231
Idrett	32	7	59	3	100	956
Hobby og fritid	25	6	65	3	100	1114
Velferd	25	16	57	2	100	249
Samfunn	31	10	55	4	100	678
Bo- og nærmiljø	18	6	73	3	100	248
Tro og livssyn	33	7	57	4	100	148
Alle foreninger	28	7	62	3	100	4624

Samlet sett svarte altså rundt en fjerdedel av foreningene at de opplevde reduksjon i frivillige, men med noe variasjon mellom organisasjonskategorier. Hovedbildet er likevel at det for et stort flertall ikke var noen endring, og

enkelte økte til og med antallet. Det var spesielt foreninger innen velferd og samfunn som svarte at tallet hadde økt, noe som kan ses i sammenheng med mobilisering av frivillige i forbindelse med pandemien.

Vi kan undersøke bortfallet av frivillige ved å se på figur 12, som viser hvor stor andel av de som var frivillige før pandemien, som forsvant under den.

Figur 12. Reduksjon i antall frivillige under pandemien som andel av antall frivillige før pandemien. Prosent.

Det kan først av alt bemerkes at det er mindre variasjon i bortfallet av frivillige sammenlignet med bortfallet av medlemmer. Figuren indikerer at bortfallet av frivillige var størst blant samfunnsrettede foreninger og idrettslag, der reduksjonen i gjennomsnitt utgjorde 9 prosent av antallet frivillige før pandemien. Lavest var reduksjonen blant bo- og nærmiljøforeninger med 5 prosent, der frivillig arbeid i stor grad gjøres utendørs og i liten grad ble påvirket av smittevernstiltak. For foreninger innen kunst og kultur, hobby og fritid, velferd og tro og livssyn var andelen rundt 7–8 prosent.

Selv om et mindretall av foreninger opplevde bortfall av frivillige under pandemien, var det mange uttrykk for utfordringer med rekrutteringen av nye frivillige våren 2022. Tabell 12 viser at 39 prosent rapporterte at de i stor eller i svært stor grad opplevde slike utfordringer, og 31 prosent i noen grad. 16 prosent svarte i liten grad og bare 9 prosent ikke i det hele tatt.

Tabell 12. Grad av opplevde utfordringer med rekruttering av nye frivillige våren 2022, sammenlignet med før pandemien. Prosent.

	I svært stor grad	I stor grad	I noen grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke	Totalt	n
Kunst og kultur	16	19	31	18	9	6	100	1232
Idrett	15	27	34	14	6	3	100	962
Hobby og fritid	16	24	28	17	11	5	100	1116
Velferd	19	25	28	17	9	2	100	251
Samfunn	18	24	33	15	6	3	100	678
Bo- og nærmiljø	13	16	23	20	23	5	100	248
Tro og livssyn	13	24	37	17	6	2	100	148
Alle foreninger	16	23	31	17	9	4	100	4635

I de fleste kategorier var andelen som svarte i stor eller svært stor grad, på over 30 prosent. Størst var den innen idrett, velferd og samfunn, men forskjellen mot øvrige kategorier var liten. Generelt var det få foreninger på tvers av kategoriene som svarte at det i liten grad eller ikke i det hele tatt var noen utfordringer med rekrutteringen av nye frivillige. Unntaket er bo- og nærmiljøforeninger, der andelen som svarte i stor eller svært stor grad, var 29 prosent. 23 prosent svarte her at det i liten grad var utfordringer, mot 11 prosent eller lavere i andre kategorier.

Pandemiens følger for lokallagenes økonomi

For å måle hvorvidt og i hvilken grad økonomien i foreningene ble påvirket under pandemien, ble det i undersøkelsen stilt spørsmål om inntekter og kostnader hadde blitt redusert eller hadde økt sammenlignet med budsjettet for 2021, eller om det ikke hadde vært noen endring. Tabell 13 viser en krystabell som viser andel med endring i inntekter og kostnader.

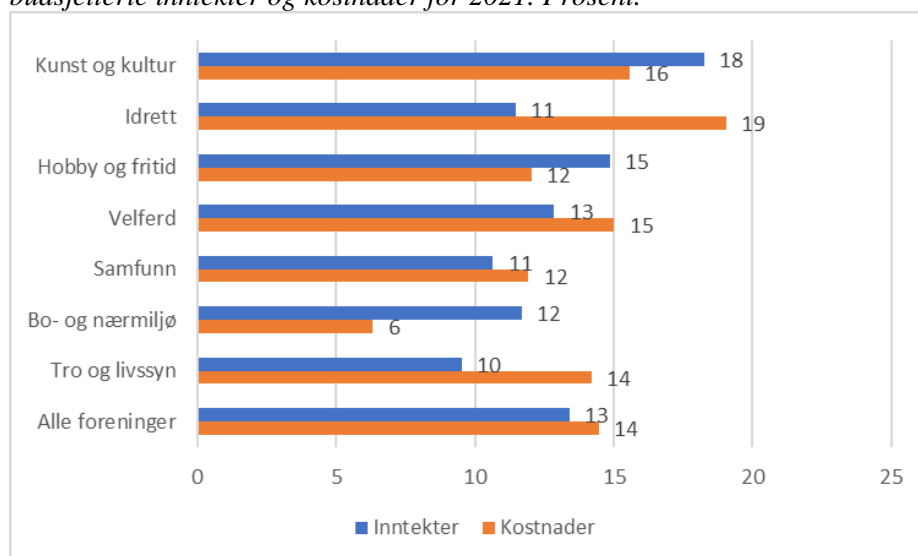
Tabell 13. Andel reduksjon, økning eller ingen endring i faktiske inntekter og kostnader sammenlignet med budsjetterte inntekter og kostnader for 2021. Prosent.

		Kostnader				Totalt	n
		Redusert	Økt	Ingen endring	Vet ikke		
Inntekter	Redusert	28	7	9	2	46	2304
	Økt	6	7	3	1	18	856
	Ingen endring	7	4	19	1	31	1512
	Vet ikke	1	0	1	3	5	253
	Totalt	42	18	33	7	100	4925
N		2081	907	1590	347	4925	

Overordnet viser tabellen at 46 prosent av foreningene rapporterte at inntektene hadde blitt redusert, 18 prosent at de hadde økt, og 31 prosent at det ikke var noen endring. Samtidig var det totalt 42 prosent som svarte at kostnadene hadde blitt redusert, 18,4 prosent at de hadde økt, og 33 prosent at det ikke var noen endring. Fordi endringer på inntekts- og kostnadssiden i mange tilfeller kan ha gått sammen, er det viktig å se disse i sammenheng. Tabellen viser ulike kombinasjoner av reduksjon, økning og ingen endring i inntekter og kostnader. Øverst til venstre i tabellen ser vi at 28 prosent svarte at det hadde vært reduksjon i både inntekter og kostnader. Dernest viser cellen til høyre at 7 prosent opplevde reduksjon i inntekter, men økte kostnader. Den neste cellen viser at 9 prosent hadde reduksjon i inntektene uten at det var endring i kostnadene. Tabellen viser i tillegg at 4 prosent svarte at de hadde økte kostnader, men ingen endring i inntektene. 6 prosent hadde reduserte kostnader, men økte inntekter og 7 prosent reduserte kostnader og ingen endring i inntekter. 19 prosent hadde ingen endring i verken inntekter eller kostnader. Basert på disse tallene var det 16 prosent der endringen tilsier at kostnadene ble større enn inntektene, og 13 prosent der inntektene ble større kostnadene.

For å undersøke i hvilken grad inntektene og kostnadene ble redusert, estimerer vi hvor stort bortfallet er som prosentandel av budsjetterte inntekter og kostnader i 2021. Figur 13 viser dette for alle foreninger og ulike organisasjonskategorier.

Figur 13. Reduksjon i faktiske inntekter og kostnader som andel av budsjetterte inntekter og kostnader for 2021. Prosent.

Figuren indikerer at i gjennomsnitt rundt 13 prosent av inntektene og rundt 14 prosent av kostnadene falt bort i forhold til det foreningene hadde budsjettert

med i 2021. Selv om inntektene til foreningene falt, var det med andre ord en noenlunde tilsvarende endring i kostnadene. Det forteller noe om endring i den økonomiske aktiviteten i sektoren under pandemien. Om vi baserer oss på tidligere estimater av størrelsen på driftskostnader på lokallagsnivået, tilsvarer dette en reduksjon på rundt 2 milliarder kroner (Arnesen & Sivesind 2020). Det relative bortfallet av både inntekter og kostnader var størst innen kunst og kultur, der 18 prosent av inntektene og 16 prosent av kostnadene falt bort. Det laveste inntektsbortfallet finner vi innen tro og livssyn, der det var 10 prosent. Det laveste kostnadsbortfallet var innen bo- og nærmiljø med 6 prosent.

Det kan også være interessant å merke seg differansen mellom bortfallet i inntekter og kostnader. Figuren viser at denne var størst innenfor idretten. I gjennomsnitt falt 11 prosent av inntektene bort, mens det samme gjaldt 19 prosent av kostnadene. Deretter følger bo- og nærmiljø, men med et omvendt forhold mellom de to. 12 prosent av inntektene falt bort, mot 6 prosent av kostnadene.

For å undersøke inntektssammensetningen før og etter pandemien, kan vi sammenlikne data fra Frivillighetsregisteret i 2022 med Lokallagsundersøkelsen fra 2019 (Arnesen & Sivesind 2020). En slik sammenlikning gjøres med et forbehold: Selv om de to undersøkelsene begge dekker lokale foreninger, kan det være en forskjell mellom enheter i Frivillighetsregisteret i 2022 og det tilfeldige utvalget fra et stratifisert utvalg av norske kommuner i 2019. Tabell 14 viser den gjennomsnittlige andelen som foreningene rapporterte at ulike inntektskilder utgjorde av deres totale inntekter i 2019 og 2022.

Tabell 14. Gjennomsnittlig andel inntekter fra ulike kilder, Lokallagsundersøkelsen i 2019 og Frivillighetsregisterundersøkelsen 2021. Prosent.

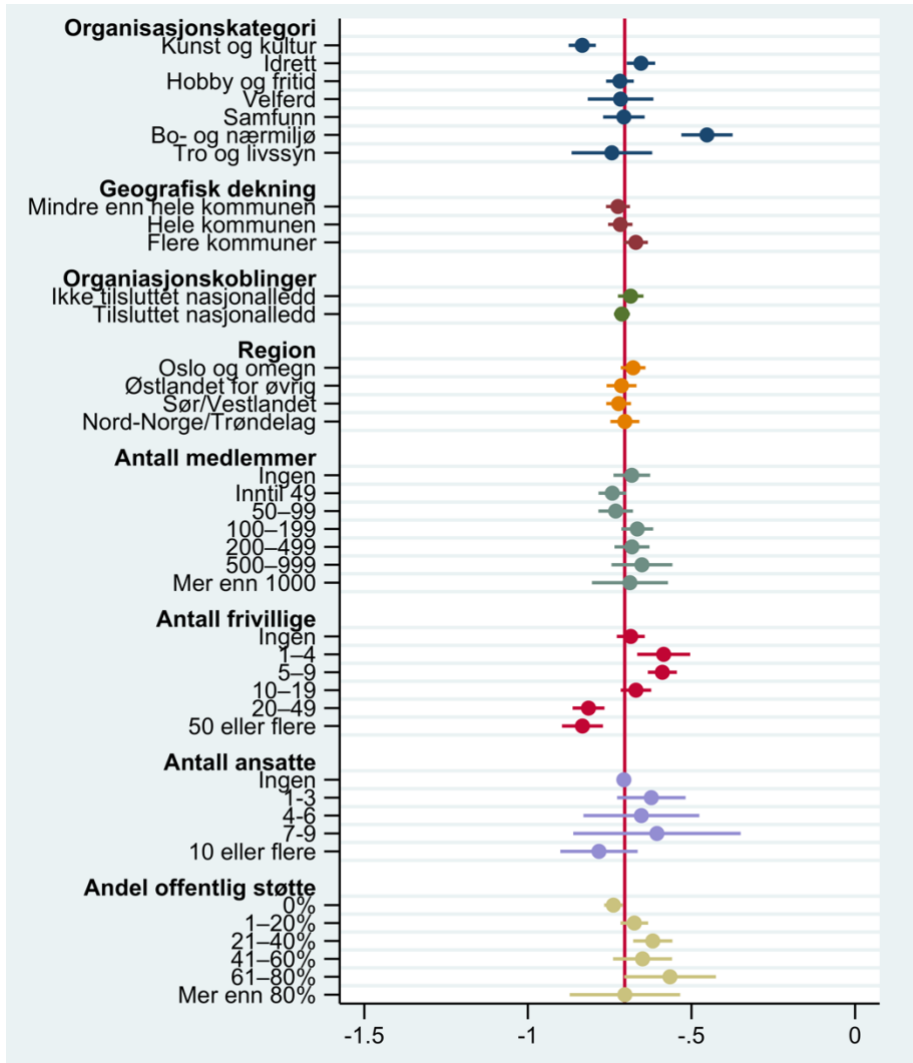
	Lokallagsundersøkelse 2019	Frivillighetsregisteret 2021	Diff.
Medlemskontingent	34,5	32,3	-2,2
Utlodning, basar, bingo	7,5	5,3	-2,2
Loppemarked og annet salg	1,8	1,9	0,1
Gaver og innsamlinger	5,8	6,5	0,7
Arv og testamentariske gaver	0,2	0	-0,1
Tilskudd fra hovedorg.	6,7	6,4	-0,3
Tilskudd fra kommune	7,2	7,3	0,1
Tilskudd fra stat/fylke	6,2	6,6	0,4
Støtte fra stiftelser og fond	2,8	5,4	2,6
Inntekter fra arrangementer	9,7	10,6	0,9
Utleie av lokaler	2,3	2,7	0,5
Reklame eller sponsing	3,3	3,1	-0,2
Andre inntekter	12,2	11,9	-0,3
Totalt	100	100	
n	805	3381	

Tabellen viser at inntektssammensetningen i det store og hele var ganske lik basert på det foreningene rapporterte i de to undersøkelsene. De forskjellene som kan bemerkes, er på den ene siden at inntekter fra medlemskontingent og utlodning, bingo og basar stod for en litt lavere andel i 2022 enn i 2019, med henholdsvis 32,3 mot 34,5 prosent og 5,3 mot 7,5 prosent. På den andre siden stod støtte fra stiftelser for en litt større andel med 5,4 mot 2,8 prosent. Det var ellers små og ikke signifikante endringer i andre inntektstyper.

Samlet analyse

Figur 14 viser resultatene fra en regresjonsanalyse der endring i foreningenes totale aktivitet fra før til under pandemien er avhengig variabel. Variabelen er konstruert som en indeks basert på målene av endring i hvor ofte foreningene gjennomførte ulike aktiviteter. Den uavhengige variabelen i analysen er et samlemål som representerer et snitt på tvers av de ulike aktivitetene, og varierer tilsvarende som disse mellom verdiene -7 og 7 . Minusverdi indikerer reduksjon, plussverdi indikerer økning, og 0 indikerer ingen endring. I analysen undersøkes betydningen av en rekke faktorer ved siden av organisasjonskategori. Disse er geografisk dekningsområde, region som foreningen holder til i, tilknytning til nasjonalledd, antall medlemmer, frivillige og ansatte, samt hvor stor andel av inntektene som kommer fra offentlig støtte. Figuren viser predikerte gjennomsnittsverdier på disse variablene, kontrollert for de øvrige faktorene. Den røde linjen indikerer gjennomsnittlig endring i aktivitet på tvers av alle foreningene.

Figur 14. Analyse av endringer i aktivitetsnivå. Predikerte verdier fra lineær regresjon. $n = 4\,848$

Overordnet er det viktig å understreke at utslagene av de ulike faktorene, sett i forhold til gjennomsnittet, er relativt små. Man skal derfor ikke overdrive betydningen av dem. Hovedforklaringen på endringer i foreningenes aktivitet er restriksjoner på sosial omgang og frivillige aktiviteter som idrett og kultur. Men av figuren framgår det at foreninger innen kunst og kultur hadde noe større reduksjon og bo- og nærmiljø mindre reduksjon i aktivitet enn andre foreninger. Det er ikke signifikante variasjoner etter verken geografisk dekningsområde, foreninger tilsluttet nasjonalledd og ikke, eller region foreningen hører til i. Det gjelder også etter medlemstall og antall ansatte, der de forskjellene som er, ikke er statistisk signifikante. Derimot hadde foreninger med 20 eller flere frivillige signifikant større reduksjon i aktiviteten enn de med få. Det kan forklares med at disse foreningene i utgangspunktet hadde flere og mer frivilligbasert aktivitet, og derfor i større omfang ble rammet under pandemien. Til sist viser figuren at reduksjonen i aktivitet var mindre jo større andel av inntektene som kom fra offentlig støtte – riktignok opp til et punkt (80 %). Det kan indikere at endringer i aktiviteten også hang sammen med foreningenes økonomiske vilkår under pandemien. Støtte fra både kommune og stat, herunder også kompensasjons- og stimuleringsmidler som ble gitt i forbindelse med pandemien, kan ha vært viktige for å sikre driftsvilkårene til foreningene. Samtidig fikk foreninger også beholde offentlig støtte selv om de ikke fikk gjennomført prosjekter som følge av pandemien. At foreninger med mye offentlig støtte likevel hadde reduksjon i aktivitet, kan reflektere dette.

I figur 15 vises resultatene av en tilsvarende samlet analyse av reduksjon i medlemstall, frivillige og inntekter (som andel av medlemmer, frivillige og inntekter før pandemien). Variablene varierer mellom 0 og 100 prosent, slik at jo høyere verdi, dess større reduksjon. I tillegg til faktorene i figuren over, inkluderes her også en variabel som indikerer reduksjon, økning eller ingen endring i foreningenes aktivitet basert på målet i analysen over.

Figur 15. Analyse av bortfall av medlemmer, frivillige og inntekter. Predikerte verdier fra lineær regresjon. $n = 4\ 125$

Figuren viser at når vi kontrollerer for disse faktorene, så var medlemsreduksjonen fortsatt signifikant høyere blant idrettslagene, men ikke frivillige. Reduksjonen i frivillige var størst for samfunnsrettede foreninger. Foreninger innen velferd og bo- og nærmiljø hadde i tråd med den deskriptive analysen lavest reduksjon i antall medlemmer og frivillige. Når det gjelder inntekter, hadde kunst og kultur den største reduksjonen. Den var lavest blant

samfunnsrettede foreninger og tros- og livssynforeninger, mens de øvrige ligger rundt gjennomsnittet. Det er ikke noe utslag på geografisk dekningsområde i reduksjon av verken medlemmer eller frivillige. Derimot viser figuren at foreninger som dekker flere kommuner, hadde litt større inntektsreduksjon enn andre foreninger. Det hadde også foreninger som ikke er tilsluttet nasjonalledd. Det kan reflektere betydningen en slik tilslutning har for tilgangen til både overføringer fra sentralnivået og offentlige støtteordninger. Det er ingen betydelige variasjoner etter geografi, men noe kan indikere at foreninger på Sør-/Vestlandet hadde noe større bortfall av medlemmer og frivillige. Reduksjon i aktiviteten er signifikant forbundet med en reduksjon i både medlemmer, frivillige og inntekter. Variabelen slår særlig tydelig ut på inntektsreduksjon. Dette er med andre ord i seg selv en viktig forklaring på endringene. Når det gjelder medlemstall, kan det fra figuren se ut til at reduksjonen på tvers av de tre var noe større blant foreninger med få eller ingen medlemmer (opptil 200 medlemmer). Antall frivillige har ikke noe tydelig utslag på bortfall av medlemmer eller inntekter, men det har det på frivillige. Mer konkret viser figuren at foreninger med mange frivillige hadde større bortfall enn de med få. Når det gjelder antall ansatte, er det først og fremst et utslag på inntektsbortfallet, ved at foreninger med mange ansatte hadde lavere bortfall enn de med få. Andel offentlig støtte har ikke signifikant utslag på verken bortfall av medlemmer, frivillige eller inntekter, men om noe indikerer figuren at det er litt mindre blant de med høy andel.

Oppsummering

I denne rapporten har vi undersøkt endringer i frivillig innsats, i medlemskap og i frivillige organisasjoners aktivitet som følge av koronapandemien.

Når det gjelder frivillig innsats og medlemskap, viste analysene at det fra før pandemien til sent i pandemien var større nedgang i frivillig innsats enn i medlemskap. Omfanget av innsatsen til de frivillige var også redusert, både målt ved antall organisasjoner de engasjerte seg i, og målt i de frivilliges tidsbruk. Det var også en markant nedgang i andelen som hadde utført korttidsfrivillighet, for eksempel i forbindelse med en festival eller et sportsarrangement. Likevel svarte om lag halvparten av befolkningen i 2022 at de hadde deltatt i frivillig arbeid i løpet av det siste året, noe som er høyt i internasjonal sammenligning av data fra før pandemien. Grunnfjellet ser også ut til å ha holdt seg gjennom pandemien: Andelen i befolkningen som bruker mye tid på frivillig innsats, er stabil over tid, mens det er en nedgang i andelen som utfører litt frivillig innsats.

Nedgangen i frivillig innsats gjennom pandemien var større for kvinner enn for menn, og også større blant dem med barn i husholdningen enn blant dem uten barn. Den største kjønnsforskjellen var mellom kvinner og menn i 30–40-årene med barn i husholdningen. Dette kan tolkes som at kvinner i større grad enn menn i perioden vi studerer, sluttet å delta i frivillig innsats knyttet til barns aktiviteter. Kanskje noe overraskende var de geografiske variasjonene i endringer i andelen som deltok i frivillig innsats, forholdsvis begrensede, på tross av tidvis betydelige variasjoner i smitteverntiltak. En mulig forklaring på hvorfor de geografiske forskjellene ikke var større når det gjelder andelen frivillige, er at vi målte frivillig innsats gjennom nesten hele 2021 («de siste 12 månedene»), og smitteverntiltakene var jevnt over begrensede gjennom sommeren og høsten 2021. Samtidig er det verdt å merke seg at blant de som deltok i frivillig innsats i Oslo og omegn, ble tidsbruken redusert mer enn i andre deler av landet. Mens grunnfjellet av kjernefrivillige bestod i alle andre deler av landet, falt andelen som brukte mye tid på frivillig innsats, i Oslo og omegn. De samme begrensede geografiske variasjoner gjør seg også gjeldende når man ser på bortfall av frivillige i foreningene.

Til sist så vi at om lag 8 prosent av den voksne befolkningen bidro med frivillig innsats knyttet til koronapandemien i 2021/22, noe som tilsvarer at mer

enn 300 000 personer deltok i slik aktivitet. Det var flere unge enn eldre som deltok i koronarelatert frivillighet. Likevel vurderer langt flere at pandemien har ført til redusert heller enn økt aktivitet i frivillige organisasjoner. Nesten en tredjedel hadde redusert eller avsluttet aktivitet gjennom pandemien, mens bare 4 prosent hadde økt den.

Selv om mange foreninger reduserte sine aktiviteter eller til og med avsluttet dem helt under pandemien i 2021, er hovedbildet at flertallet fortsatte driften som normalt. Reduksjonen i foreningenes aktiviteter berørte i første rekke typiske innendørs gruppeaktiviteter der deltakerne omgås hverandre fysisk, eller aktiviteter som direkte ble rammet av forbud mot idretts- og kulturaktiviteter. Dette gjelder også når man ser på i hvilken grad aktiviteter ble avholdt, men redusert: Spesielt sosiale samlinger for medlemmer ser ut til å ha blitt redusert. Innen kunst og kultur og idrett rapporterte foreningene om reduksjon i øvinger og treninger. Selv om slike aktiviteter i liten grad ble avsluttet, måtte de nok tilpasses pandemisituasjonen. Det at styremøter i svært liten grad ser ut til å ha blitt berørt av pandemien, kan indikere at den grunnleggende driften i stor grad ser ut til å ha blitt opprettholdt uavhengig av endringer i aktivitetene generelt.

Endringene i aktivitetene ser ut til å ha hatt konsekvenser for rekrutteringen av medlemmer og frivillige, også når vi ser på det foreningene svarer på spørsmål om dette. Idrettslag og kulturforeninger rapporterer i større grad enn andre om reduksjon i sine medlemstall. Kulturforeninger svarer også i noe større grad enn andre at de i stor eller svært stor grad opplever utfordringer med nyrekruttering av medlemmer. Idrettslag og samfunnsrettede foreninger hadde størst bortfall av frivillige, selv om det var mindre variasjon mellom kategorier enn hva gjaldt medlemmer. Det ble rapportert om utfordringer med frivilligrekrutteringen på de fleste områder med unntak av bo- og nærmiljø. Flertallet av foreninger rapporterte imidlertid ikke om endringer i verken antall medlemmer eller frivillige.

En del foreninger har opplevd reduksjon i inntekter, men også kostnader. Selv om det ikke gjaldt flertallet av foreninger, var det likevel i overkant av 40 prosent. På noen områder, som for idretten, ble kostnadene redusert mer enn inntektene. På andre, som bo- og nærmiljø, ble inntektene redusert mer enn kostnadene. Analysene tyder imidlertid ikke på større endringer i inntektssammensetningen til foreningene. Om noe var det en liten nedgang i inntekter fra medlemskontingent og utlodning, basar og bingo, som reflekterer endringer i medlemsaktiviteten. Det var til gjengjeld en økning i inntekter i form av støtte fra stiftelser og fond. Det er nærliggende å se dette i sammenheng med at særlig en rekke pengeutdelende stiftelser som sparebankstiftelser og andre liknende aktører opprettet støtteordninger for frivilligheten i tilknytning til pandemien. Slike inntektskilder kan tenkes å bli viktigere for frivilligheten framover.

I sum viser analysen av befolkningens deltakelse i frivillig arbeid at pandemien har hatt noen tydelige konsekvenser for nivået og omfanget av deltakelse, og at disse konsekvensene har vært ujevnt fordelt. Det er kanskje

særlig to funn det er verdt å merke seg og følge med på i framtidige undersøkelser av frivillig innsats.

For det første: Det at relativt sett flere kvinner enn menn med hjemmeboende barn har redusert sitt frivillige engasjement, kan peke mot økte kjønnsforskjeller i frivillig deltakelse. I Statistisk sentralbyrås undersøkelser om frivillig innsats var det lenge et etablert funn at menn deltok mer enn kvinner i frivillig innsats, men disse kjønnsforskjellene gikk ned over tid og var nærmest utvisket i 2017 (Fladmoe mfl. 2018). Samtidig viste nærmere undersøkelser av SSBs data at menn i større grad enn kvinner utgjorde «grunnfjellet» av frivillige som bidro med mye tid (Fladmoe mfl. 2019). Analysene i denne rapporten viser at nedgangen blant kvinner var relativt sett større blant kjernefrivillige enn blant korttidsfrivillige, noe som tyder på at kjønnsforskjeller i grunnfjellet er økt. Det at kvinner med hjemmeboende barn i større grad falt fra under pandemien, kan tolkes som at mødre i snitt har svakere tilknytning til frivillig innsats enn det fedre har. En mulig spekulasjon er at pandemien førte til større kjønnsdeling i familielivet, der fedre i større grad engasjerte seg i barns fritidsaktiviteter og mødre i større grad engasjerte seg i skolearbeid knyttet til hjemmeskole og hybridundervisning. Undersøkelsene våre kan ikke si noe om dette, men et pågående forskningsprosjekt i regi av Bufdir kan formodentlig gi mer kunnskap om dette i tiden framover.⁵

For det andre: Undersøkelsen viste en markant nedgang i korttidsfrivillighet, for eksempel knyttet til festivaler eller idrettsarrangement. Dette er ikke overraskende, all den tid pandemirestriksjoner begrenset mulighetene til å arrangere denne typen arrangementer. Det er likevel verdt å følge med framover om rekruttering av frivillige til korttidsfrivillighet kommer tilbake til gamle nivåer, eller om pandemien har hatt mer langsiktige konsekvenser for folks vilje til å delta. Endringene i aktivitet, medlemmer og frivillige som rapportert av foreningene i organisasjonsundersøkelsen, reiser også spørsmål om utviklingen i frivillig aktivitet mer generelt. Analysene viser riktignok at dette kun gjelder deler av sektoren, og spesielt mindre aktører. Det kan likevel bidra til nedgang i aktiviteten samlet sett. Et flertall av foreningene rapporterer dessuten om utfordringer med nyrekruttering av både medlemmer og frivillige. Det kan tenkes at pandemien har mer langsiktige effekter som ikke er så synlige på vei ut av den, men som vil bli tydeligere etter hvert. Andre endringer i sektorens rammevilkår knyttet til den sosiale og økonomiske situasjonen generelt kan i tillegg forsterke slike effekter. Det vil være viktig å følge opp disse første funnene videre.

⁵ <https://www.samfunnsforskning.no/prosjekter/Langtidskonsekvenser-av-koronaepidemien>

Litteratur

- Arnesen, D. (2015). *Undersøkelsene om frivillig innsats 1998–2014. Dokumentasjonsrapport*. Rapport 2015:3. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Arnesen, D. (2020). *Finansiering av frivillighet: Frivillig sektors økonomi og lokallagenes rammevilkår*. Rapport 2020:6. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Arnesen, D. & Sivesind, K.H. (2020). *Organisasjonslandskap i endring 2009–2019: Fra ideologisk samfunnsendring til individuell utfoldelse?* Rapport 2020:5. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Arnesen, D. & Sivesind, K.H. (2021). *Frivillighet og koronakrisen: Befolkningens frivillige innsats og frivillige organisasjoners rolle, aktiviteter og økonomi under koronakrisen i Norge*. Rapport 2021:02. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Arnesen, D., Sivesind, K.H. & Enjolras, B. (2021). *Kompensasjonsordningen for idrett og frivillighet i forbindelse med covid-19*. Notat 2020:1. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Arnesen, D., Sivesind, K.H. & Gulbrandsen, T.J. (2016). *Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet fra 1980 til 2013*. Rapport 2016:5. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Fladmoe, A., Eimhjellen, I., Sivesind, K.H. & Arnesen, S. (2019). *Frivillighetens grunnfjell: Hvem gir mest tid og penger til frivillige organisasjoner?* Rapport 1/2019. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Arnesen, D. (2018). *Oppdaterte tall om frivillig innsats i Norge, 1998–2017*. Rapport 2018:2. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

- Folkestad, B., Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Eimhjellen, I. (2017). *Endringer i frivillig innsats. Norge i et skandinavisk perspektiv*. Rapport 2017:10. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- ILO. (2011). *Manual on the Measurement of Volunteer Work*. Geneva: International Labour Organization. Hentet fra: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_167639.pdf
- Qvist, H.-P.Y., Folkestad, B., Fridberg, T. & Lundåsen, S.W. (2019). Trends in Volunteering in Scandinavia. I L.S. Henriksen, K. Strømsnes & L. Svedberg (red.), *Civic Engagement in Scandinavia. Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden*. Cham: Springer.
- Salamon, L.M., Sokolowski, S.W. & Associates (red.). (2004). *Global civil society: Dimensions of the nonprofit sector, Volume II*. Bloomfield, CT: Kumarian Press.
- Selle, P., Strømsnes, K., Svedberg, L., Ibsen, B. & Henriksen, L.S. (2019). The Scandinavian Organizational Landscape: Extensive and Different. I L.S. Henriksen, K. Strømsnes & L. Svedberg (red.), *Civic Engagement in Scandinavia. Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden*. Cham: Springer.
- Sivesind, K.H. (2012). *Pengestrømmer i frivillig sektor : Befolkningens gaver og lokallagenes økonomi*. Rapport 2012:7. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Sivesind, K.H. & Enjolras, B. (2022). *Frivillige organisasjoners sivilsamfunnsrolle: påvirkningsstrategier og tilgang til politiske beslutningsfora*. Rapport 2022:3. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Skipple, J.K. & Winsvold, M. (2020). *Lokalt beredskapssamarbeid. Frivillige, politi og kommuner i lokalt beredskapsarbeid*. Rapport 2020:4. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Tranvik, T. & Selle, P. (2003). *Farvel til folkestyret? : nasjonalstaten og de nye nettverkene*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Trøttestad, H.D. & Sivesind, K.H. (2015). *Ideelle organisasjoners særtrekk og merverdi på helse- og omsorgsfeltet*. Rapport 2015:2. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Wollebæk, D. & Selle, P. (2002). *Det nye organisasjonssamfunnet : demokrati i omforming*. Bergen: Fagbokforlaget.

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Rapport 2022:8

Forfatter/Author

Audun Fladmoe og Daniel Arnesen

Tittel/Title

Frivillighet i pandemiens tid – Koronapandemiens betydning for frivillig innsats og lokale frivillige organisasjoner.

Volunteering in the time of the pandemic – The impact of the coronavirus pandemic for volunteering and local voluntary organisations

Sammendrag

Denne rapporten undersøker hvilke konsekvenser koronapandemien hadde på kort sikt for frivillig innsats og for organisasjoners rekruttering, aktivitet og økonomi.

Analysene viser at det fra før pandemien til sent i pandemien var større nedgang i frivillig innsats enn i medlemskap. Det var også en markant nedgang i andelen som hadde utført korttidsfrivillighet, for eksempel i forbindelse med en festival eller et sportsarrangement. Grunnfjellet av frivillige ser imidlertid ut til å ha holdt seg: Andelen i befolkningen som bruker mye tid på frivillig innsats, er stabil over tid, mens det er en nedgang i andelen som utfører litt frivillig innsats.

Nedgangen i frivillig innsats var større for kvinner enn for menn, og også større blant dem med barn i husholdningen enn blant dem uten barn. Den største kjønnsforskjellen var mellom kvinner og menn i 30–40-årene med barn i husholdningen. Dette kan tolkes som at kvinner i større grad enn menn i perioden sluttet å delta i frivillig innsats knyttet til barns aktiviteter. De geografiske variasjonene i frivillig deltakelse var begrenset, men omfanget av innsatsen til de frivillige i Oslo og omegn falt mer enn omfanget av innsatsen til frivillige andre steder i landet.

Om lag 8 prosent av den voksne befolkningen bidro med frivillig innsats knyttet til koronapandemien i 2021/22, noe som tilsvarer at mer enn 300 000 personer deltok i slik aktivitet. Det var flere unge enn eldre som deltok i koronarelatert frivillighet.

Selv om mange foreninger reduserte sine aktiviteter eller til og med avsluttet dem helt under pandemien i 2021, er hovedbildet at flertallet fortsatte driften som normalt. Reduksjonen i foreningenes aktiviteter berørte i første rekke typiske innendørs gruppeaktiviteter der deltakerne omgås hverandre fysisk, eller aktiviteter som direkte ble rammet av forbud mot idretts- og kulturaktiviteter. I den grad foreningene hadde endret aktivitetsnivå, ser det ut til å ha hatt konsekvenser for rekrutteringen av medlemmer og frivillige. Idrettslag og kulturforeninger rapporterer i større grad enn andre om reduksjon i sine medlemstall. Idrettslag og samfunnsrettede foreninger hadde størst bortfall av frivillige, selv om det var mindre variasjon mellom kategorier enn hva gjaldt medlemmer. Endringene i antall medlemmer og frivillige var større blant små foreninger, målt i antall medlemmer.

En del foreninger har dessuten opplevd reduksjon i inntekter, men også kostnader. Analysene tyder imidlertid ikke på større endringer i inntektssammensetningen til foreningene. I gjennomsnitt hentet foreningene enn større andel av inntektene fra stiftelser og fond. Store organisasjoner med mange ansatte hadde lavere inntektsbortfall enn de med få. Andel offentlig støtte har ikke noe signifikant utslag på verken bortfall av medlemmer, frivillige eller inntekter.

Endringene i aktivitet, medlemmer og frivillige som rapportert av foreningene i organisasjonsundersøkelsen reiser også spørsmål om utviklingen i frivillig aktivitet mer generelt. Analysene viser riktignok at dette kun gjelder deler av sektoren, og spesielt mindre aktører. Det kan imidlertid tenkes at pandemien har mer langsiktige effekter som ikke er så synlige på vei ut av den, men som vil bli tydeligere etter hvert.

Emneord

Frivillig innsats, medlemskap, frivillige organisasjoner, korona

Summary

This report examines the short-term consequences of the corona pandemic in Norway for volunteering and for organisations' recruitment, activity and finances.

The analyses show that from before the pandemic to later in the pandemic there was a greater decrease in voluntary efforts than in membership. There was also a marked decrease in the proportion who had carried out short-term volunteering, for example in connection with a festival or a sporting event. However, the bedrock of volunteers seems to have remained. The proportion of the population that spends a lot of time on voluntary work is stable over time, while there is a decline in the proportion that does some voluntary work.

The decline in volunteering was greater for women than for men, and greater among those with children in the household than among those without children. The biggest gender difference was between women and men in their 30s and 40s with children in the household. This can be interpreted as women to a greater extent than men stopped volunteer efforts linked to children's activities. The geographical variations in voluntary participation were limited, but the extent of volunteering in Oslo and the surrounding area fell more than elsewhere in the country.

About 8 percent of the adult population contributed with voluntary efforts related to the corona pandemic in 2021/22, which corresponds to more than 300,000 people taking part in such activity. There were more young people than older people who participated in coronary-related volunteering.

Furthermore, although many associations reduced their activities or even ended them completely during the pandemic in 2021, the majority continued to operate as normal. The reduction in associations' activities primarily affected typical indoor group activities where the participants physically interact with each other, or activities that were directly affected by bans on sports and cultural activities. To the extent that the associations had changed their level of activity, this appears to have had some consequences for the recruitment of members and volunteers. Sports clubs and cultural associations report a greater reduction in membership than other types. Sports clubs and society-oriented associations had the greatest loss of volunteers, although there was less variation in volunteer loss between categories than for membership. The changes in the number of members and volunteers was greater among smaller associations.

Some associations also experienced a reduction in income and/or costs. However, the analyses do not indicate major changes in the income composition of the associations. On average, the associations got a larger share of their income from foundations and funds. Large organizations with many employees had lower revenue losses than those with few employees. The proportion of public support has no significant impact on the loss of members, volunteers or income.

The changes in activity, members and volunteers as reported by the associations in the organizational survey raise questions about the development of voluntary activity more generally. Admittedly, the analyses show that the changes apply only to parts of the sector, and especially to smaller associations. However, it is conceivable that the pandemic has more long-term effects that are not so visible on the way out of it, but which will become clearer over time.

Index terms

Volunteering, membership, voluntary association, corona

Denne rapporten undersøker hvilke konsekvenser koronapandemien hadde på kort sikt for frivillig innsats og for organisasjoners rekruttering, aktivitet og økonomi.

Analysene viser at det fra før pandemien til sent i pandemien var større nedgang i frivillig innsats enn i medlemskap i organisasjonene. Det var også en markant nedgang i andelen som hadde utført korttidsfrivillighet, for eksempel i forbindelse med en festival eller et sportsarrangement. Grunnfjellet av frivillige ser imidlertid ut til å ha holdt seg: Andelen i befolkningen som bruker mye tid på frivillig innsats, er stabil over tid, mens det er en nedgang i andelen som utfører litt frivillig innsats.

Selv om aktiviteten i mange lag og foreninger ble berørt av pandemien, er hovedbildet at flertallet fortsatte driften som normalt. For de foreningene som hadde reduksjon i aktivitetsnivået fra før til under pandemien, finner vi nedgang i antall medlemmer og frivillige. Mange foreninger opplevde bortfall av inntekter, men også av kostnader. Små foreninger med frivilligbasert drift ble i størst grad påvirket under pandemien, mens større foreninger med betalte ansatte klarte seg bedre.

ISBN (trykk): 978-82-7763-757-0

ISBN (digital): 978-82-7763-758-7

ISSN (trykk): 1891-2168

ISSN (digital): 1891-2176

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
c/o ISF
Munthes gate 31
Pb. 3233 Elisenberg
0208 Oslo

www.sivilsamfunn.no